

સ્વામિનારાયણ ચિંતન

સંપ્રદાયનો સર્વાંગી વિકાસ કરવું શ્રી સ્વા. મંદિર - સરધારનું મુખપત્ર

ઓગષ્ટ - ૨૦૧૭ • બે વર્ષ લવાજમ રૂ. ૧૬૦/-

દક્ષિણ વિભાગ વડતાલ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયસ્ય શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ ગાદી પીઠાધિપતિ
પ.પૂ. ધ.ધુ. સનાતન ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના શ્રીચરણોમાં 'જન્મોત્સવ' પ્રસંગે કોટિ કોટિ વંદના

શ્રીમદ્ ભાગવત કથા મહોત્સવ
મેલબોર્ન (ઓસ્ટ્રેલિયા)

મેલબોર્ન-ઓસ્ટ્રેલિયાને આંગણે ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પૂર્ણકૃપાથી પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદથી પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના વક્તાપદે યોજાયેલ 'શ્રીમદ્ ભાગવત કથા પારાયણ' (તા. ૧૦ થી ૧૬-૭-૧૭)

૧. સુશોભિત સભામંચમાં કથાશ્રવણ કરાવતા પૂ. સ્વામી. ૨. નિત્ય કથાનો લાભ લેતા વિશાળ સંખ્યામાં ભક્તસમુદાય. ૩. પોથીયાત્રા. ૪-૫. સમૂહ મહાપૂજા. ૬. નિત્ય સમૂહ આરતી. ૭. મેલબોર્નના વેરિબી શહેરના મેયરશ્રીનું બહુમાન કરતા પૂ. સ્વામી. ૮. કથાવિરામ બાદ નિત્ય મહાપ્રસાદ ગ્રહણ ભક્તજનો. ૯-૧૦. મેલબોર્નને આંગણે વડતાલ શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ ગાદી તાબાના વડતાલધામ - શ્રી સ્વામિનારાયણ હિન્દુ મંદિર માટેની ફીલ્ડાઈવે સંલગ્ન નૂતન સંપાદિત ૬.૫ એકર જગ્યા ઉપર જનમંગલ પાઠ સાથે ઠાકોરજી તથા પૂ. સંતોની પધરામણી.

સ્વામિનારાયણ ચિંતન

પ્રયોજક :

પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

વર્ષ : ૫ | અંક : ૭ | તારીખ : ૨૦ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૭

પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ આચાર્ય
શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ

પ.પૂ. ૧૦૮ ભાવિઆચાર્ય
શ્રી નુગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ

સં. ૨૦૭૩ ભા.સુદ - ૧૨ વામનજયંતી અંગે સૂચના

બાલા ભક્તજનો ! આ ચાલુ વર્ષના વ્રતોત્સવ નિર્ણયમાં શરતચૂકને કારણે વામનજયંતી સં. ૨૦૭ભાદરવા સુદ - ૧૨ તા. ૩-૮-૨૦૧૭ના દિવસે શ્રવણ નક્ષત્ર યુક્ત હોવા છતાં એકાદશી સાથે લખાઈ ગયેલ છે. તેને સુધારીને ૧૨ના દિવસે જ આરતી-વ્રતોપવાસ (બપોરના ૧૨ વાગ્યા સુધી ફળાહારાદિથી) કરવાનું વિધાન જેમ આપણા કેલેન્ડરમાં છાપેલું છે તે મુજબ જ કરવાનું છે. બીજું કે આ વર્ષના નિર્ણયમાં ખાસ કરીને અષાઢ માસથી ચંદ્રરાશિ તથા વિંદુરો-પંચકાદિમાં કેટલાક ઠેકાણે એકાદ-બે દિવસનું આગળ-પાછળ થઈ ગયેલ છે માટે બાળકોના નામકરણ તથા મુહૂર્ત જોવા વગેરેમાં વિશેષપણે તજજ્ઞ બ્રાહ્મણ-સંતો વગેરેને પૂછીને અથવા પોતે પંચાંગ મુજબ તપાસીને જ 'નિર્ણય' કરવા સૂચન છે.

લી. આજ્ઞાથી સહસંપાદક સાધુ આનંદસ્વરૂપદાસજી
(હાલ - સરધાર)ના સન્નેહ જય શ્રી સ્વામિનારાયણ.

અનુક્રમશિકા

- ૦૧ ધોલેરા મંદિરના પ્રથમ મહંત
સ.ગુ. શ્રી અદ્ભુતાનંદ સ્વામી
- ૦૨ ધોલેરા મંદિરના નિર્માણકાર્યમાં અગ્રગણ્ય
સેવાનિષ્ઠ સંત સ.ગુ. શ્રી ભાઈ આત્માનંદ સ્વામી
- ૦૩ સાંપ્રદાયિક ગ્રંથોમાં ધોલેરાધામનું વર્ણન
ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના
પાવન ચરણારવિંદથી અંકિત થયેલ
ભાલપ્રદેશના પ્રાસાદિક તીર્થસ્થાનો
- ૦૪ રોજકામાં રંગભીના શ્રીહરિ
- ૦૬ સત્સંગ સમાચાર પત્રિકા

૦૪

૦૫

૦૭

૧૬

૧૮

૨૨

પ્રસિદ્ધ કર્તા

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયસ્થ શ્રી હક્કમીનારાયણ દેવ
પીઠસ્થાન સંસ્થાન - વડતાલ વતી
શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર

પ્રકાશક - માલિક - તંત્રી

સાધુ પતિવપાવનદાસજી

સંપાદક

સ્વામી આનંદસ્વરૂપદાસજી (વેદાંતાચાર્ય)

લેખન - સંકલન

સાધુ અમૃતસ્વરૂપદાસજી

ગુરુ : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

લવાજમ દર

બે વર્ષ : રૂ. ૧૬૦/-

પંચવાર્ષિક : રૂ. ૩૫૦/- • પંચ્ચીસ વર્ષ : રૂ. ૭૫૦/-

પરદેશમાં લવાજમ : \$ 200 U.S.A., £ 125 U.K.

લવાજમદર અંગે

ગ્રાહક પત્ર વ્યવહાર

'ચિંતન કાર્યાલય', શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર
તા.જી. રાજકોટ - ૩૬૦૦૨૫. ફો.નં. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧

www.sardharkatha.net www.swaminarayanvadatalgadi.org

chintansardhar@yahoo.in | sardharmandir@gmail.com

લક્ષ્ય ટી.વી. ચેનલ દ્વારા...
સમગ્ર ગુજરાતમાં ઘેર બેઠા આપ માણો...

પ.પૂ. ૧૦૮
શ્રી ધર્મકુળ મુગ્ધામણિ
શ્રી નુગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની
**દિવ્ય
અમૃતવાણી**
સમય : દરરોજ

પૂ. સ.ગુ. સ્વામી
શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના શ્રીમુખે
**સત્સંગ
કથાપારાયણ**
દરરોજ રાત્રે ૮.૦૦ થી
૧૧.૦૦

પૂ. સ્વામી
શ્રી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજીના શ્રીમુખે
**સત્સંગ
કથામૃત**
દરરોજ સવારે ૬.૦૦ થી
૭.૦૦

સંપ્રદાયનો સર્વાંગી વિકાસ કરતું શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર સરધારનું રજિસ્ટર્ડ મુખપત્ર ઈ.સ.
૨૦૦૫ના જૂન માસથી પ્રારંભાયેલું, દર માસની ૨૦ તારીખે પ્રકાશિત થતું, આપના સમગ્ર
કુટુંબ-પરિવારમાં આનંદ અને સંસ્કારની સૌરભ પ્રસરાવે અને જીવનનું અનેરું ઘડતર કરતું સામયિક.

ધોલેરા મંદિરના પ્રથમ મહંત

સ.ગુ. શ્રી અદ્ભુતાનંદ સ્વામી

સ.ગુ. શ્રી અદ્ભુતાનંદ સ્વામીનો જન્મ સં. ૧૮૩૯માં સુરેન્દ્રનગર જિલ્લાના કડુ ગામે થયો હતો. પિતાનું નામ સંઘા પટેલ અને માતાનું નામ દેવુબાઈ હતું. સ્વામીનું પૂર્વાશ્રમનું નામ **કલ્યાણદાસ** હતું. તેમને વજુભાઈ, વિદ્વલભાઈ અને કુંભેરદાસ આમ અન્ય ત્રણ ભાઈઓ હતા. આ તમામ બાળકોને દેવુબાઈએ નાનપણથી જ સત્સંગના સંસ્કાર પાઈ દીધા હતા. કલ્યાણદાસ થોડા મોટા થયા એટલે બહુધા મામા અજા પટેલને ઘેર **મેથાણામાં** રહેતો. તેથી સંતોનો યોગ અવાર-નવાર થતો રહેતો.

ભગવાન શ્રીહરિએ ભાદરા ગામથી પત્ર લખીને શ્રીમંત સદ્ગૃહસ્થોને સાધુ થવાની આજ્ઞા કરેલી. ત્યારે કલ્યાણદાસ પોતે વિવાહમંડપમાં લગ્નની ચોરીએ હતા ત્યારે કારિયાણી, લોયા વગેરે ૧૮ ગામના ગામધણી શ્રીજીમહારાજના આદેશપત્રથી સાધુદીક્ષા લઈ નીકળેલા. કલ્યાણદાસના મામા અજાપટેલ તેમણે પણ ભગવાન શ્રીહરિનો પત્ર વાંચી **સાધુનો વેશ** લીધો અને મંડળ સાથે ચાલી નીકળ્યા. આ સમાચાર કલ્યાણદાસને મળ્યા. તેમણે પત્ર વાંચ્યો તો તેમાં માંચાખાચાર, સુરાખાચર અને અજા પટેલ વગેરે આગેવાનોના નામો લખી પછી છલ્લે લખ્યું હતું કે, ‘એ આદિક હરિભક્તો આ પત્ર મળે એટલે તરત જ ઘરબાર છોડી પરમહંસ થઈ કાશીની યાત્રાએ ચાલી નીકળજો. તેમાં અમારો ઘણો જ રાજપો છે. લિખાવિતં સ્વામી શ્રીસહજાનંદજી મહારાજ.’

આટલું વાંચતા જ **કલ્યાણદાસ** બોલ્યા : “મામા ! આમાં તો મારું પણ નામ છે, માટે ચાલો હું પણ આવું છું.” “પણ ક્યાં છે તારું નામ ?” “મામા ! આ ‘આદિક’ લખ્યું છે તેમાં મહારાજને કોઈકને તો બોલાવવા જ હશે ને ! એમાં હું આવી ગયો.” એમ કહી મીઠળબંધા કલ્યાણદાસ પોતાના મામા સાથે સાધુ થવા ચાલી નીકળ્યા હતા. કલ્યાણદાસને સાધુ થવાનો ખપ અને તેમનું અદ્ભુત કાર્ય જોઈ શ્રીજીમહારાજે તેમને સાધુદીક્ષા આપીને ‘**અદ્ભુતાનંદ**’ નામ ધારણ કરાવ્યું હતું તે જ આ ધોલેરા મંદિરના નિર્માણમાં સ.ગુ. શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામીને સાથ આપનાર ધોલેરા મંદિરના **પ્રથમ મહંત** સ.ગુ. શ્રી અદ્ભુતાનંદ સ્વામી.

એકવખત શ્રીજીમહારાજે મુક્તાનંદ સ્વામી વગેરે ૨૦ સંતોની સાથે અદ્ભુતાનંદ સ્વામીને **જેતલપુરમાં** ભણવા મોકલ્યા હતા. ત્યાં સેવા કરનાર ચૈતન્યાનંદ સ્વામી માંદા થઈ ગયા. તેથી છ મહિના સુધી ભણતરની સાથે પોતાના પગમાં વાળો (એક પ્રકારનો રોગ) નીકળ્યો હતો છતાં અદ્ભુતાનંદ સ્વામીએ સર્વે સંતો માટે કાવડ લઈને **ભિક્ષા** માગવાની સેવા કરી હતી. તેથી ભગવાન શ્રીહરિ અને સંતોની કૃપાથી તે રોગ આપોઆપ મટી ગયો હતો.

ત્યારબાદ એકવાર ૧૫૦ સંતો સાથે મુક્તાનંદ સ્વામીને ભગવાન શ્રીહરિએ **સુરત** મોકલ્યા હતા. તે સમયે સુરતમાં

મહારોગચાળો ફાટ્યો હતો. તેમાં ઘણા બધા સંતો પણ માંદા થઈ ગયા. ત્યારે સેવામાં અત્યંત શ્રદ્ધાવાળા અદ્ભુતાનંદ સ્વામી રાત-દિવસ સેવામાં લાગી ગયા. માંદા સંતોને ગરમ પાણીથી નવડાવે, ધોતિયા ધોઈ આપે, હાથ-પગ-માથું દાબે અને જેમને જેવું રુચતું હોય તેવું રાબ-રોટલો વગેરે ગામમાંથી માગી લાવીને પ્રેમથી જમાડે. એટલા ઝાઝા સંતો માંદા હતા કે પોતાને ખાવા-સૂવાનો પણ સમય ન મળે તોપણ સ્વામી અતિ મહિમાથી **સેવા** કરતા. તેથી સર્વ સંતો અને ભગવાન શ્રીહરિ અદ્ભુતાનંદ સ્વામી ઉપર અંતરથી રાજ થયા હતા. એકવખત સ્વામીને ગઢડામાં **તાવ** આવતો હતો. તેથી પોતે લક્ષ્મીવાડીમાં આરામ કરતા. મહારાજના દર્શન-સ્પર્શાદિકની ઈચ્છા બહુ રહેતી હોવાથી શરીરે થોડું સારું થાય એટલે તરત દરબારગઢમાં આવી તે લાભ લઈ લે. એકદિવસ મહારાજ સંતોની પંક્તિમાં પીરસતા હતા. ભવબ્રહ્માદિકને **દુર્લભ** એવી પ્રગટ પુરુષોત્તમ ભગવાનના હાથની **પ્રસાદી** જમવાની સ્વામીને ઈચ્છા થઈ, પણ બીમાર હોવાથી બેઠા નહીં. એમ સતત ચાર દિવસ ગયા. ત્યારે પાંચમે દિવસ દેહની પીડા નહિ ગણીને પણ દિવ્ય પ્રસાદી લેવા પંક્તિમાં બેસી ગયા.

ભગવાન શ્રીહરિએ પ્રથમ ચાર લાડુ આપ્યા. પછી બે આપ્યા. ત્રીજવાર સ્વામીએ ના પાડી તોય મહારાજે બે લાડુ આપ્યા. પછી ચોથી વારે બે લાડુ લે તેને બે ચરણારવિંદ આપવાની મહારાજે **લહાણી** કરી એટલે સ્વામીએ બે લાડુ લીધા. કુલ ૧૦ લાડુ જમી ગયા. પછી પાંચમી વખતે મહારાજે કહ્યું : “આ માંદો હવે એક લે તો તેને બે ચરણારવિંદ આપું.” ત્યારે સ્વામીએ તરત એક લાડુ લીધો. પછી છઠ્ઠી વખતે કહ્યું : “હવે એક લાડુ લે તો બે ચરણારવિંદ અને બે હાથ માથે મૂકવા.” તે રાજપાના લોભે સ્વામીએ તો બારમો લાડુ પણ

ધોલેરા મંદિરના પ્રથમ મહંત સ.ગુ. શ્રી અદ્ભુતાનંદ સ્વામી ■

લીધો ને જમી ગયા. પછી ભગવાન શ્રીહરિએ તેમના માથે એક-એક ચરણ વારાફરતી મૂક્યો અને હાથ ઝેંઠા હોવાથી ધોયા પછી મૂકીશું એમ કહ્યું. ત્યારે સ્વામી કહે : “મહારાજ ! ધર્મના કામમાં ઢીલ નહિ, ઝેંઠા જ મૂકો.” પછી મહારાજે ધીવાળા ઝંને હાથ માથે મૂક્યા તેથી સ્વામીને બહુ જ આનંદ થયો. તેમને આવો મહિમા તથા પ્રીતિ છે તે જોઈને ભગવાન શ્રીહરિ તથા સર્વ સંતો પણ બહુ રાજી થયા.

ભગવાન શ્રીહરિને ધોલેરામાં મંદિર બાંધવું હતું, પણ ત્યાં બહુ પ્રકારની મુશ્કેલી હોવાથી કોઈ ત્યાંના મહંત બનવા તૈયાર નો’તા થતા. ત્યારે અદ્ભુતાનંદ સ્વામી માંદા હતા છતાં મહારાજની મરજી જોઈને તરત હા પાડી. તો શ્રીજીમહારાજ અત્યંત રાજી થયા. પછી પોતાની પૂજાના શાલિગ્રામ, માથે બાંધેલું મોળિયું તથા ટોપી અને બુરાનપુરી શેલું આ બધું જ પ્રસાદી તરીકે પ્રસન્ન થઈ મહારાજે આપ્યું. પછી ધોલેરા મંદિરમાં રહી ખૂબ સેવા કરવા લાગ્યા ત્યારે પાણીની ખૂબ તાણ રહેતી. આ દુઃખથી મુક્ત કરવા ભક્તવત્સલ ભગવાન શ્રીહરિએ પોતાની ગાડી, તેને જોડવાના ગાંડો અને પારેવો નામના બે બળદ અને વાલજી નામનો ખેડૂત આપ્યા હતા. (આ વાતનો વિસ્તાર અદ્ભુતાનંદ સ્વામીની વાતો નં. ૧૫૫માં આપેલ છે.)

અદ્ભુતાનંદ સ્વામીએ સેવાકાર્યની સાથોસાથ સત્સંગ પ્રચારનું

કાર્ય પણ કરેલું. સ્વામીએ ચરોતર પ્રદેશ, કચ્છ પ્રદેશ, કાનમ પ્રદેશ અને નર્મદા કિનારાના ભદામ વગેરે ગામોમાં મુમુક્ષુ જીવાત્માઓને ભગવાન શ્રીહરિના સ્વરૂપની ઓળખાણ કરાવી સત્સંગના પીયુષ પાયા હતા. તદુપરાંત વિજાપુરના વજીબાને તથા બોટાદના હમીરબાયરને પણ સત્સંગ કરાવ્યો હતો.

અદ્ભુતાનંદ સ્વામીએ ભાલપ્રદેશના અનેક ગામડાઓમાં પણ સત્સંગ કરાવી મુમુક્ષુઓને મોક્ષભાગી કર્યા હતા. ધોલેરામાં મંદિરનિર્માણ કાર્યમાં સ્વામીનો અવિસ્મરણીય ફાળો રહ્યો છે. ગઢપુર મંદિરના બાંધકામમાં પણ ભગવાન શ્રીહરિએ સ્વામીને આગેવાન કર્યા હતા. આમ, મંદિર નિર્માણ કાર્યમાં પણ અદ્ભુતાનંદ સ્વામીએ પોતાનું યોગદાન આપેલું છે.

આ અદ્ભુતાનંદ સ્વામીનું સવિસ્તાર જીવનદર્શન ‘સંપ્રદાયના બ્રહ્મનિષ્ઠ સંતો’ તથા ‘અદ્ભુતાનંદ સ્વામીની વાતો’ વગેરે ગ્રંથોમાં સવિશેષ પ્રસિદ્ધ થયેલ છે, જે સત્સંગમાં સુપ્રસિદ્ધ પણ છે.

આ રીતે સત્સંગ અને સેવાકાર્ય દ્વારા અદ્ભુત જીવન જીવનાર સ.ગુ. શ્રી અદ્ભુતાનંદ સ્વામી સં. ૧૮૩૮ કાર્તિક સુદ ૪ના રોજ ૧૦૦ વર્ષની ઉંમરે વડતાલમાં પંચભૌતિક દેહનો ત્યાગ કરી ભગવાન શ્રીહરિની સેવામાં સિધાવ્યા હતા.

ધોલેરા મંદિરના નિર્માણકાર્યમાં અગ્રગણ્ય સેવાનિષ્ઠ સંત સ.ગુ. શ્રી ભાઈ આત્માનંદ સ્વામી

જામનગર રાજવંશમાં લાખાજી થયા. તેમને ચાર પુત્ર હતા. (૧) મોકાજી (૨) વિભાજી (૩) નારાયણજી અને (૪) હકાજી. તેમાં ત્રીજા પુત્ર નારાયણજીને પાંચ પુત્રો હતા. (૧) સુમરાજી (૨) અબડાજી (૩) રાણાજી (૪) અમરાજી અને (૫) અલિયાજી. તેમાં મોટા પુત્ર સુમરાજીને બે પુત્ર હતા. (૨) રણમલજી અને (૨) નારાયણજી. તેમાં રણમલજીને એક પુત્ર ડોસાજી થયા. આ ડોસાજીના લગ્ન ધોળકાની બાજુમાં દાઢા ગામના વાઢેર ભાઈજીભાઈની દીકરી ભાઈ રાજબા સાથે થયા હતા. આ બંને દંપતિ રાજના વારસદાર હોવા છતાં નાનપણથી જ ભક્તિમય જીવન જીવતાં હતા. તેમને બે પુત્ર થયા હતા. તેમાં સં. ૧૭૮૮માં મોટા પુત્રનો જન્મ થયો હતો. તેમનું નામ ઉદેસિંહ ઉર્ફે અભયસિંહ હતું. અને એ જ આપણા ધોલેરા મંદિરના અગ્રગણ્ય સેવાનિષ્ઠ સંત સ.ગુ. શ્રી ભાઈ આત્માનંદ સ્વામી થયા.

ભાઈ આત્માનંદ સ્વામીનો જન્મ જામનગર જિલ્લાનું નાના લાખાણી ગામે થયો હતો. આ ગામમાં ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ પણ પધાર્યા છે તેથી આ ગામ પ્રસાદીનું છે.

સ્વામી કહેતા કે, “હું ચાલીસ વર્ષ ઘેર રહ્યો, ૨૦ વર્ષ તીર્થયાત્રા

કરી સંતસમાગમ, સાધના વગેરે કર્યું. અને સં. ૧૮૫૮માં મેઘપુર ગામમાં સર્વપ્રથમ ભગવાન શ્રીહરિના દર્શન થયા હતા.” પ્રથમ દર્શને અંતરમાં ભક્તિના પૂર ઊમટ્યા. આશરે ૬૦ વર્ષની ઉંમરે

ધોલેરા મંદિરના નિર્માણકાર્યમાં અગ્રગણ્ય સેવાનિષ્ઠ સંત સ.ગુ. શ્રી ભાઈ આત્માનંદ સ્વામી

પહોંચેલા અભયસિંહે વીસ વર્ષના યુવાન સહજાનંદ સ્વામીના ચરણોમાં પોતાની જાતને સમર્પિત કરી. તેમના હૈયે પ્રથમ મિલનમાં જ હા પડી ગઈ કે આ ભગવાન છે. એટલે તેમણે ભગવાન શ્રીહરિને પોતાને દીક્ષા આપવાની વિનંતિ કરી. મહારાજે તેમને ત્યાં જ દીક્ષા આપી અને ‘આત્માનંદ સ્વામી’ નામ પાડ્યું.

સં. ૧૮૬૨માં ધોરાજીમાં હુતાશનીનો સમેયો કરવાનું નક્કી થયું. તેથી સંતો ત્યાં તૈયારી માટે પધાર્યા. પછી મહારાજ જેતપુર, સાંકળી થઈ ધોરાજી પધાર્યા. પછી સંતો આવે છે એવું સાંભળીને શ્રીજીમહારાજ તેમની સામે ગયા ને ભાદર નદીના કિનારે ભેળા થયા. સામેથી સંતોને આવતા જોઈને ભગવાન શ્રીહરિ ઘોડેથી ઊતર્યા ને સર્વ સંતોને ભાવથી ભેટ્યા. પછી સંતોએ કહ્યું : “હે મહારાજ ! ઘોડે બેસો.” એટલે મહારાજ કહે : “પગ અકડાઈ ગયા છે તેથી પગપાળા ચાલશું.”

પછી ભગવાન શ્રીહરિ સંતો સાથે ચાલ્યા ત્યારે રસ્તામાં આત્માનંદ સ્વામી પ્રત્યે બોલ્યા : “હે સ્વામી ! આ સમે સત્સંગનું કામ ભારે છે. જેમ કોઈ મોટો શાહુકાર હોય તે માલ ખરીદવા મોટું જહાજ લઈને પરદેશ જાય છે ને તેને ઊંડા પાણીમાં ઊભું રાખી હોડીએ કરીને ઊતરીને કાંઠે આવે. પછી સમુદ્રના કિનારાના મોટા શહેરો હોય તેમાંથી માલ ખરીદે. તેમાં પ્રથમ સારો માલ લે, ને તેથી જહાજ ન ભરાય તો તેથી ઊતરતો માલ ખરીદે, ને તેથી ન ભરાય તો છેવટે પાણા પણ ભરે; તેમ અમે સત્સંગરૂપી મોટું જહાજ લાવ્યા છીએ. તે કેવું છે ? તો મોટા શહેર જેવું છે. તે પ્રથમ ઉત્તમ મુમુક્ષુરૂપી માલ ભરશું, પછી સોના-ચાંદીરૂપી માલ ભરશું.”

એકવખત ભાઈ રામદાસજી બીમાર હતા. ભગવાન શ્રીહરિ તેમની પાસે બેસીને સુખદુઃખની વાતો કરતા હતા. તે સમયમાં ભગવાન શ્રીહરિએ ભાઈ સ્વામીને પૂછ્યું : “સ્વામી ! તમારે કોની સાથે અતિ સ્નેહ છે ?” ભાઈસ્વામી કહે : “મહારાજ ! આત્માનંદ સ્વામી છે તેની સાથે મારે અતિસ્નેહ છે. કારણ કે, તેમની સ્વધર્મનિષ્ઠા દૃઢ છે.”

થોડા દિવસો પછી ભાઈ રામદાસજી અક્ષરવાસી થયા. તેથી ભગવાન શ્રીહરિ અને સંતો શોકાતુર થયા. ત્યારપછીથી એકદિવસ સંતોની સભામાં શ્રીજીમહારાજે કહ્યું : “ભાઈસ્વામી તો અક્ષરવાસી થયા. આપણે તેને સ્થાને કોને પસંદ કરીશું ?” સંતોએ કહ્યું : “હે મહારાજ ! આપ જેને પસંદ કરશો તેને અમો ભાઈસ્વામી તરીકે સ્વીકારીશું.” ભગવાન શ્રીહરિ કહે : “ભાઈસ્વામીને આત્માનંદ સ્વામી સાથે સ્નેહ હતો માટે આત્માનંદ સ્વામીને જ ભાઈસ્વામીને સ્થાને રાખીએ” સંતો કહે : “આપે જે નિર્ણય કર્યો તે યથાર્થ છે.” આ રીતે સર્વ સંતોની સંમતિ લઈ ભાઈ રામદાસજી સ્વામીને સ્થાને આત્માનંદ સ્વામીને ભગવાન શ્રીહરિએ નિયુક્ત કર્યા.

એ સમયમાં કારિયાણી ગામના દરબાર વસ્તાખાચર હાજર હતા. તેથી તેમને ભગવાન શ્રીહરિએ કહ્યું : “દરબાર ! હાલ આત્માનંદ સ્વામી ઝમરાળા ગામમાં છે. તમારા ગામથી તે ગામ

નજીકમાં છે. તેથી ભાઈ રામદાસજીની આ ગોદડી, ગાદલી ને લાકડી ત્યાં લઈ જઈને તમે આત્માનંદ સ્વામીને આપજો અને કહેજો કે ભાઈ રામદાસજી સ્વામી અક્ષરવાસી થયા છે અને તેની ગોદડી, ગાદલી અને લાકડી મહારાજે તમને આપી છે ને કહેવડાવ્યું છે કે આજથી તમે ભાઈરામદાસજી સ્વામીને સ્થાને છો. માટે બધા જ સંતો-હરિભક્તો તમને ભાઈસ્વામીના નામથી જ માનશે, પૂજશે અને તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે રહેશે.” આમ, ત્યારથી આત્માનંદ સ્વામી ‘ભાયાત્માનંદ સ્વામી’ કે ભાઈ આત્માનંદ સ્વામી’ તરીકે સત્સંગમાં પ્રસિદ્ધ થયા.

એકવખત આત્માનંદ સ્વામી અને મુક્તાનંદ સ્વામી વગેરે ૫૦ સંતો મારવાડ દેશમાં સત્સંગ વિચરણ માટે ગયા ત્યારે ભગવાન શ્રીહરિનું વચન પાળવા સ્વામીએ ચાર-ચાર દિવસના ઉપવાસ હોવા છતાં ખટરસના નિયમને લીધે ઘીવાળી ખીયડી ન જમ્યા. સ્વામીએ ભૂખનું દુઃખ સહન કરીને પણ વચન પાળ્યું હતું. જેમ નિષ્કુળાનંદ સ્વામી વૈરાગ્યમૂર્તિ હતા, સચ્ચિદાનંદ સ્વામી પ્રેમમૂર્તિ હતા, યોગીરાજ ગોપાળાનંદ સ્વામી અનુવૃત્તિની મૂર્તિ હતા તેમજ ભાઈ આત્માનંદ સ્વામી ‘વચનની મૂર્તિ’ હતા. સ્વામી ખરેખર વચનની મૂર્તિ બનીને રહ્યા. તેથી જ અનેકવાર ભગવાન શ્રીહરિનો રાજીપો પામી ગયા. ગઢડા અંત્ય પ્રકરણના ૨૪માં વચનામૃતમાં મોટેરા પરમહંસ તથા હરિભક્તોના અંગ ઓળખાવતા ભગવાન શ્રીહરિ સ્વમુખે કહે છે : “મોટા આત્માનંદ સ્વામીને અમારા વચનનું ઉલ્લંઘન થાય નહિ એવું અંગ..” આમ, શ્રીમુખના વચનની એમને મહોરછાપ લાગી ગઈ હતી.

ધોલેરા મંદિરના બાંધકામની જવાબદારી સંભાળવા કોઈ તૈયાર હતું નહીં તે સમયમાં ભાઈ આત્માનંદ સ્વામીએ એ જવાબદારી સ્વીકારી હતી. ભગવાન શ્રીહરિની આજ્ઞાથી ભાઈ આત્માનંદ સ્વામી, અદ્ભુતાનંદ સ્વામી, નિષ્કુળાનંદ સ્વામી વગેરે પાંચ સંતોએ ધોલેરામાં અનેક દુઃખો વેઠીને પણ ખૂબ મહેનત કરી મંદિરનું નિર્માણકાર્ય કરાવ્યું હતું.

આ રીતે સંપ્રદાયના દરેક સેવાકાર્યમાં તત્પર ભાઈ આત્માનંદ સ્વામી સં. ૧૮૧૬ જેઠ વદ દના દિવસે ૧૧૭ વર્ષની ઉંમરે ભાલપ્રદેશના વાગડ ગામમાં પંચભૌતિક દેહનો ત્યાગ કરીને અક્ષરવાસી થયા. સ્વામીના અંતસમયની બીમારીમાં બોટાદના શેઠ શિવલાલભાઈ ખૂબજ ભાવપૂર્વક સેવા કરી સ્વામીનો અતિ રાજીપો પ્રાપ્ત કર્યો હતો.

આમ, ધોલેરા મંદિરના શિલ્પી એવા સ.ગુ. શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામી, પ્રથમ મહંત સ.ગુ. શ્રી અદ્ભુતાનંદ સ્વામી, સ.ગુ. શ્રી ભાઈ આત્માનંદ સ્વામી તથા આ ત્રણેય સદ્ગુરુ સંતોની સાથે નિષ્કામાનંદ સ્વામી, ત્યાગાનંદ સ્વામીએ પણ રહીને ભગવાન શ્રીહરિની ખૂબજ પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરી હતી.

સાંપ્રદાયિક ગ્રંથોમાં ધોલેરાધામનું વર્ણન

શ્રી સત્સંગિજીવન, ભક્તચિંતામણી, શ્રીપુરુષોત્તમ પ્રકાશ, શ્રીહરિલીલામૃત, શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃત, શ્રીહરિ ચરિત્ર ચિંતામણી, શ્રીહરિલીલાસિંધુ, શ્રીહરિલીલાકલ્પતરુ, શ્રીહરિચરિત્રામૃતસાગર, શ્રીહરિદિગ્વિજય, શ્રીહરિકૃષ્ણલીલામૃત આદિક સાંપ્રદાયિક ગ્રંથોમાં વર્ણવ્યા મુજબ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ સં. ૧૮૫૫ થી અ. સં. ૧૮૮૬ સુધી ધોલેરામાં પધારી જે અનેક લીલાચરિત્રો કર્યા હતાં, તેનું યથાશક્ય વર્ણન :

શ્રી સત્સંગિજીવન

કમિયાળા ગામમાં શ્રીહરિએ રામનો જન્મોત્સવ કર્યો. તે ઉત્સવમાં હજારોહજાર ભાલદેશના જનો આવ્યા. તે ભક્તોએ ઘણા પ્રકારના ઉપચારોથી શ્રીહરિની પૂજા કરી. શ્રીહરિએ પોતાના ભક્તોએ પ્રાર્થના કરાવેલા સતા ત્યાં ચૈત્ર સુદી પૂર્ણિમા સુધી નિવાસ કર્યો. ચૈત્ર વદી પડવાને દિવસે દુર્ગપત્તન પ્રત્યે ચાલતા શ્રીહરિને ધોલેરાના અધિપતિ પુંજજીત રાજાએ પ્રાર્થના કરી, હે સ્વામિન્ ! ધોલેરા નગરમાં મંદિર ઘણું કરીને સંપૂર્ણ વર્તે છે જ. હે ભગવન્ ! તમો આવીને મંદિરમાં હાલમાં જ શ્રીકૃષ્ણની પ્રતિષ્ઠા કરો. પછી પ્રતિષ્ઠા બાદ મંદિરનું કાર્ય જેટલું બાકી રહેશે

તેને થોડા સમયમાં જ પૂર્ણ કરાવીશું. હે રાજન્ ! આ પ્રકારે પુંજજીતરાજાએ કહેલા ભગવાન શ્રીહરિ ‘એ પ્રમાણે કરીશું’ એમ કહીને તેમના પુર (ધોલેરા) તરફ ચાલ્યા. પોતાના અનુયાયીઓની સાથે શ્રીહરિના નિવાસ યોગ્ય કરેલાં પોતાનાં ગૃહમાં જ અનુયાયીઓ સહિત શ્રીહરિનો આતિથ્યસત્કાર કર્યો. પછી શ્રીહરિએ લગારેક અધુરું મંદિર જોઈને જયોતિષી બ્રાહ્મણોને બોલાવડાવીને શ્રીકૃષ્ણની પ્રતિષ્ઠાનું મુદ્દત પૂછ્યું. શ્રીહરિએ પ્રતિષ્ઠામુદ્દત પૂછેલા બ્રાહ્મણો વૈશાખ સુદી ત્રયોદશી ભૃગુવાસરે (શુકવારે) વિષ્ણુના સ્થાપનનું શુભ મુદ્દત છે આ

પ્રમાણે શ્રીહરિને કહેતા હતા. પછી મુદૂર્ત દૂર છે માટે જ જવાની ઈચ્છાવાળા શ્રીહરિને પ્રણામ કરીને પુંજીત રાજાએ શ્રીહરિને ધોલેરા પુરમાં નિવાસ કરાવ્યો. હે મહીપતે ! પોતાના ભક્તોને વશવર્તી શ્રીહરિ દરરોજ સારી વાર્તાઓથી પોતાના ભક્તોને (પુંજીજી, નારાયણ, ભોજ, મૌન, વૃદ્ધ, રત્ન, જીવન, શ્રેમ, વનમાળી વગેરે હરિભક્તો અને અદ્ભુતાનંદ, આત્માનંદ, નિષ્કુળાનંદ આદિક સંતોને) આનંદ આપતા થકા ત્યાં સુખેથી રહ્યા.

પછી ભાલદેશના ભક્તો દરરોજ ધોલેરામાં આવતા હતા અને જતા હતા. તે ભક્તોને મહાન ઉત્સવ થયો. પછી શ્રીહરિએ સં. ૧૮૮૨ના વૈશાખ સુદી તેરશને દિવસે મંદિરમાં રાધાએ સહિત મદનમોહન નામવાળા કૃષ્ણની શાસ્ત્ર પ્રમાણે સ્થાપના કરી. તે સમયે નાના પ્રકારના વાજિંત્રોના ધ્વનિપૂર્વક અતિશય પૂજાનો ઉત્સવ થયો અને શ્રીહરિએ હજારોહજાર બ્રાહ્મણોને જમાડ્યા. અતિ ઉદાર મનવાળા શ્રીહરિએ તેઓને દક્ષિણા અને વસ્ત્રો આપ્યાં અને બીજે દિવસે (વૈશાખ સુદી ચૌદશને દિવસે) નૃસિંહજીનો પણ ઉત્સવ ધોલેરાપુરમાં કર્યો. તે થકી બીજે દિવસે પૂર્ણિમાએ શ્રીહરિ ભોજન કરીને અનુયાયીજનો સાથે ધોલેરાથી નીકળીને પ્રતિપદાએ દિવસના ચોથા પ્રહરમાં દુર્ગાપુરમાં પહોંચ્યા.

(શ્રી સત્સંગિજીવન : ૪/૪૫/૧૯-૩૩)

શ્રી ભક્ત ચિંતામણી

જમી જમાડિયા નિજ જન, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા ભગવન; આવી રાત ધોલેરામાં રહ્યા, ત્યાંથી કારિયાણીએ આવિયા.
(પ્રકરણ : ૮૫/૬૦)

એવું સાંભળી ચાલિયા શ્યામ, આવી રહ્યા ગલિયાણે ગામ; ત્યાંથી નાથ આવ્યા છે પીપળી, રાજી થયાં દાદોભાઈ મળી. ત્યાંથી આવ્યા ધોલેરે મહારાજ, મૂર્તિ સ્થાપન કરવા કાજ; સર્વે સંઘ ને સાધુ છે સાથ, એવી રીતે પધારિયા નાથ. સારું વરસ સુંદર કહીએ, વૈશાખ સુદી તેરશ લહીએ; સારો સુંદર એ શુભ દન, તે દિ પધરાવ્યા મદનમોહન. કર્યો સુંદર સારો સમયો, તે તો ન જાય મુખથી કેયો; જમ્યા બ્રાહ્મણ ને હરિજન, બીજાને પણ આપિયું અન્ન.
(પ્રકરણ : ૮૭/૪૫-૪૮)

રહી થોડા ઘણા તિયાં દન રે, કર્યું વરતાલે જાવાનું મન રે; કારિયાણી ચોકડી ધોલેરે રે, રહ્યા પિપલિયે એહ ફેરે રે. જમી કમિયાળે વ્રસડે રહ્યા રે, ત્યાંથી નાથ વરતાલે આવિયા રે; રામનવમીનો ઉત્સવ કરી રે, પાછા આવિયા ગઢડે ફરી રે.
(પ્રકરણ : ૧૦૦/૨૭-૨૮)

દિયે અખંડ તે દરશન રે, જન ઉપર છે પરસન રે; કર્યો ફૂલદોલ તિયાં વા'લે રે, પછી પધારિયા વરતાલે રે. કારિયાણી માંડી રાત રહ્યા રે, ત્યાંથી નાવડે ધોલેરે ગયા રે; પીપળીથી વરસડે ગામ રે, ત્યાંથી આવ્યા વરતાલ ધામ રે.
(પ્રકરણ : ૧૦૦/૩૫-૩૬)

શ્રી પુરુષોત્તમ પ્રકાશ

દોહા

વળી શ્રીહરિ કે' સંત સાંભળો, મોટાં કરાવિયાં મંદિર; તેમાં બેસારી મૂરતિયો, અતિ સારી સુંદિર. ૧ જે જે દેશે મંદિર કર્યા, તે તે દેશને આવ્યાં કામ; હવે સરવે દેશને અરથે, એક બંધાવીએ સારું ધામ. ૨ દેશી પ્રદેશી દર્શન કરે, તેનાં પ્રજાળવાં વળી પાપ; એવું મંદિર એક કરવું, એમ બોલ્યા શ્રીહરિ આપ. ૩ ભાગ્ય જગાડવા ભાલનાં, ધોલેરે બાંધિએ ધામ; તેમાં બેસારિયે મૂરતિ, અતિ શોભિત સુંદર શ્યામ. ૪

યોપાઈ

એહ બંદર સુંદર સાડું રે, જિયાં આવે છે લોક હજારું રે; તિયાં મંદિર કરવું એક રે, સારું સહુથી વળી વશેક રે. ૫ એમ નાથે કરી નિરધાર રે, પૂછ્યું પુંજાભાઈને તે વાર રે; સુણો પુણ્યવાન પુંજાભાઈ રે, કરીએ મંદિર ધોલેરામાંઈ રે. ૬ વળી સતસંગીને કહે શ્યામ રે, કો'તો ધોલેરે બાંધિયે ધામ રે; સહુ બોલો શુદ્ધ ભાવે કરી રે, એમ હરિજનને કહે હરિ રે. ૭ ત્યારે હરિજને જોડ્યા હાથ રે, ધન્ય ધન્ય કહે સહુ સાથ રે; જાગે ભાગ્ય મોટું જો અમારું રે, કરો મંદિર તો બહુ સારું રે. ૮ મંદિરના જોગે મહારાજ રે, રહે સંતનો સહુ સમાજ રે; હરતાં ફરતાં દર્શન થાય રે, અતિ મોટો એ લાભ કે'વાય રે. ૯ નથી એથી બીજું કાંઈ સારું રે, એમાં અતિ રૂડું છે અમારું રે; એમ બોલ્યા સતસંગી સહુ રે, સુણી નાથ રાજી થયા બહુ રે. ૧૦ પછી આપ્યાં છાતીમાં ચરણ રે, જેહ ચરણ ભવભયહરણ રે; કર્યા નિરભય છાપી છાતી રે, કહ્યે વાત એ નથી કે'વાતી રે. ૧૧ કર્યા બ્રહ્મમો'લના નિવાસી રે, રાજી થઈ આપે અવિનાશી રે; પછી કહ્યું સહુ બાઈ ભાઈ રે, રે'જો મંદિરની સેવામાંઈ રે. ૧૨ પછી પુંજોભાઈ જે પવિત્ર રે, અતિ ડાહ્યા છે સહુના મિત્ર રે; જેને જક્તસુખ લાગ્યું ઝેર રે, પંચવિધય સાથે રાખ્યું વેર રે. ૧૩ અન્ન ધન ને આયુષ જેહ રે, કર્યું હરિપરાયણ તેહ રે; એવાં અતિ ઉદાર દંપતિ રે, કરી હરિને અર્પણ સંપતિ રે. ૧૪ ધન્ય ધન્ય ભક્તિ ભાઈયોની રે, તેથી અતિ અધિક ભાઈયોની રે; એવાં જન જોઈ શ્રદ્ધાવાન રે, બહુ રાજી થયા ભગવાન રે. ૧૫

દીઠા હરિજન ઠાઉકા ઠીક રે, એક એક થકી જો અધિક રે; પછી બોલ્યા શ્યામ સુખદાઈ રે, કરશું મંદિર જરૂર આંઈ રે.૧૬ સહુ સેવામાંઈ તમે રે'જો રે, આ તો મોટો પરમાર્થ છે જો રે; થાંથી ઉદ્ધરશે લાખુ કોડી રે, એ તો નથી કમાણી કાંઈ થોડી રે.૧૭ બીજાં કોટિ કોટિ કરે દાન રે, ના'વે જીવ ઉદ્ધાર્યા સમાન રે; જેથી જન્મમરણ દુઃખ જાય રે, પામે અભયપદ સુખી થાય રે.૧૮ એ તો પરમારથ મોટો ભારી રે, સહુ જુવો મનમાં વિચારી રે; એમ પોતે બોલ્યા પરબ્રહ્મ રે, પૂર્ણકામ જે પુરુષોત્તમ રે.૧૯ તમે સાંભળો સૌ નર નાર રે, અમે કયો છે જે આ વિચાર રે; એવું સુણી હરખ્યા સહુ જન રે, સુખદાયક સ્વામી ધન્ય ધન્ય રે.૨૦

ઈતિ શ્રી સહજાનંદ સ્વામિ ચરણકમલસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશ મધ્યે ચતુર્વિંશઃ પ્રકારઃ ॥૩૪॥

દોહા

પછી અલબેલે આગન્યા કરી, મંદિર કરવા માટ, ઈયાં મંદિર કરવું, જિયાં અમે ઢાળી છે પાટ.૧
અતિ ઉત્તમ છે આ ભૂમિકા, મોટા ભાગ્યવાળી ભરપૂર; ઓછું માહાત્મ્ય આનું નથી, જન મને જાણજો જરૂર.૨
જિયાં બેસી અમે જમિયા, વળી ઢાળ્યો ઢોલિયો અમૂલ્ય; જુવો વિચારી જીવમાં, કોણ આવે આ ભૂમિને તુલ્ય.૩
માટે મંદિર આંહી આરંભો, અતિ ઉરે આણી આનંદ; થાશે સરસ સહુથી, એમ બોલિયા સહજાનંદ.૪

ચોપાઈ

પછી આદરિયું છે મંદિર રે, અતિ ઉતાવળું તે અચિર રે; ખાતમુહૂર્ત ખાંત્યે શું કીધું રે, પછી મંદિરનું કામ લીધું રે.૫ થાય અહોનિશ કામ એહ રે, કરે જન કરીને સનેહ રે; થયું તૈયાર વાર ન લાગી રે, ત્યાં તો પધાર્યા શ્યામ સુહાગી રે.૬ જોઈ મંદિર મગન થયા રે, સારું સારું કર્યું કે'છે રહ્યા રે; હવે બેસારિયે જો મૂરતિ રે, રાધાકૃષ્ણની સારી શોભતિ રે.૭ પછી સમે સિંહાસન માથે રે, મદનમોહન પધરાવ્યા હાથે રે; કરી પૂજા આરતી ઉતારી રે, થયો જય જય શબ્દ ભારી રે.૮ મદમોહનની જે મૂરતિ રે, તે તો સુંદર શોભે છે અતિ રે; જે જે નીરખે નયણાં ભરી રે, તેનું મન ચિત્ત લિયે હરી રે.૯ એવી મૂરતિયો છે અતિ સારી રે, પ્રતિપક્ષીને પણ લાગે પ્યારી રે; મદનનું પણ મોહે મન રે, ત્યારે બીજા ન મોહે કેમ જન રે.૧૦ શોભાસાગર સુખની ખાણી રે, છબી જાતી નથી જો વખાણી રે; જોઈ જોઈ જન મન લોભે રે, એવા મદનમોહન શોભે રે.૧૧ મહા મનોહર જે મૂરતિ રે, તે તો બેસારી કરી હેત અતિ રે; કયો મોટો ઉત્સવ એહ દન રે, સહુને કરાવ્યાં ભોજન રે.૧૨ કયો સમૈયો બહુ સારો રે, લાગ્યો પ્રેમી જનને પ્યારો રે; જમ્યા રમ્યા સંત રૂડી રીતે રે, પરિપૂરણ થયા સહુ પ્રીતે રે.૧૩ જાણો જમ્યા તે હરિને હાથે રે, સંત સર્વે સતસંગી સાથે રે; જે કોઈ ઉત્સવ પર આવિયું રે, તે તો જમ્યા વિના તે ન રહ્યું રે.૧૪ જમ્યા સહુ ઉત્સવનું અન્ન રે, એવો સમૈયો કયો ભગવન રે; જે જે જમિયા જન અન્ન એહ રે, થયા મોક્ષભાગી સહુ તેહ રે.૧૫ વળી કયો જેણે દરશન રે, તે તો થયા પરમ પાવન રે; એવો કયો મોટો ઉપકાર રે, જગજીવ તારવા આ વાર રે.૧૬ મૂરતિ બેસારી સારી સુંદર રે, અતિ શોભિત મહા મનોહર રે; નિજ ભક્તની પૂરવા આશ રે, મૂર્તિ બેસારી ધોલેરે વાસ રે.૧૭ કરવા અનેક જીવનું કલ્યાણ રે, આપે ઉઘાડી મોક્ષની ખાણ રે; આવે દેશી પરદેશી દર્શને રે, નિરખે હરખિ હરખિ મને રે.૧૮ જેણે જેણે જોયા નયણે નાથ રે, વળી પાયે લાગ્યા જોડી હાથ રે; તેનાં સરી ગયાં સર્વે કામ રે, વળી પામશે પરમ ધામ રે.૧૯ એમ ઈચ્છા કરી છે હરિ આપ રે, જીવ તારવા આપ પ્રતાપ રે; બહુ જનની કરવી છે સાર રે, એવો કરી આવ્યા છે નિરધાર રે.૨૦

ઈતિ શ્રી સહજાનંદ સ્વામિ ચરણકમલસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશ મધ્યે પંચવિંશઃ પ્રકારઃ ॥૩૫॥

દોહા

વળી શ્રીહરિ કે' સહુ સાંભળો, બહુ બહુ બનાવ્યાં મંદિર; અનેક જીવ ઉદ્ધારવા, કર્યું કામ અનામ અચિર.૧
સુંદર મંદિર સારાં થયાં, સ્થાપી મૂરતિયો મનોહર; પણ મદનમોહન મારા મનમાં, અતિ સારા લાગે છે સુંદર.૨
નાનો દેશ નિરસ અતિ, દેહાભિમાનીને દુઃખરૂપ; તિયાં ત્યાગી હોય તે ટકે, બીજાને સંકટરૂપ.૩
માટે મારે એ મંદિર પર, ઘણું ઘણું રહે છે હેત; ધન્ય ધન્ય એહ સંતને, જે ઈયાં રહે કરી પ્રીત.૪

ચોપાઈ

મારે વચને જે ઈયાં રહે છે રે, સુખ દુઃખ શરીરે સહે છે રે; એક મને કરવાને રાજી રે, નથી રાખી શરીરશું સાજી રે.૫ એહ સંત બીજા સંત જેહ રે, બરોબર માનું કેમ તેહ રે; હોય બરોબર બેહુ જ્યારે રે, ત્યારે તમ ઘણું ઘેર મારે રે.૬ પણ એમ જાણશો મા કોય રે, જેહ ત્યાગ વા'લો મને નો'ય રે; માટે સે'જે સે'જે તપ થાય રે, એવું છે જો એ મંદિરમાંય રે.૭ એહ સંતને જમાડશે જેહ રે, મોટા સુખને પામશે તેહ રે; બીજા જક્તના જમાડે કોડય રે, તોયે આવે નહિ એની જોડય રે.૮ એને પૂજા ઓઢાડે અંબર રે, વળી પાયે લાગે જોડી કર રે; તે તો જન જાયે બ્રહ્મમો'લ રે, સત્ય માનજો છે મારો કોલ રે.૯ જેહ જન મારા રાજીપામાં રે, રહે હાથ જોડી ઉભા સામા રે; એથી સંત બીજા કોણ સારા રે, એવા સંત લાગે મને પ્યારા રે.૧૦ દેહાભિમાની તો દીઠા ન ગમે રે, જે કોઈ ભક્તિથી ભાગતા ભમે રે; એમ શ્રીમુખે કહે વળી વળી રે, સત્ય લખ્યું જાણજો સાંભળી રે.૧૧ જેવો સંતનો કયો સતકાર રે, તેવો મૂરતિમાં છે ચમત્કાર રે; જેહ દિનથી બેઠી એ મૂરતિ રે, તેહ દિનથી થયું સુખ અતિ રે.૧૨

શે'રમાં પણ થયો સમાસ રે, દેશીપ્રદેશી વસ્યા કરી વાસ રે; જિયાં હતાં વાંસડાનાં ઘર રે, તિયાં થઈ હવેલિયો સુંદર રે.૧૩ તે તો મદનમોહન પ્રતાપ રે, સહુ સુખિયાં થયાં છે આપ રે; તે તો જાણે છે પોતાના જન રે, બીજાને તો મનાયે નહિ મન રે.૧૪ પણ જાણે અજાણે જે જન રે, કરશે મદનમોહનનાં દર્શન રે; તે તો આ લોક પરલોક માંઈ રે, મોટા સુખને પામે સદાઈ રે.૧૫ જાણે અજાણે લેશે જે નામ રે, તે તો જન છે પૂરણકામ રે; ભાવ સહિત કરશે ભજન રે, તેનું બ્રહ્મમો'લે છે સદન રે.૧૬ તેહ સારું છે ઘોલેરે ધામ રે, બહુ જીવનું કરવા કામ રે; દેશી પ્રદેશી આવી ત્યાં બહુ રે, કરે હરિનાં દર્શન સહુ રે.૧૭ પૂર્વ પશ્ચિમ ઉત્તર દક્ષિણ રે, આવે ત્યાંથી તણાઈ તતક્ષણ રે; સો સો જોજનથી આવે જન રે, કરે મદનમોહનનાં દર્શન રે.૧૮ તે તો અવિચળ ધામમાં આપે રે, જાશે પ્રગટ પ્રભુ પ્રતાપે રે; તેમાં સંશય કરશોમાં કોય રે, હરિ ધારે તે શું શું ન હોય રે.૧૯ માટે એ મૂરતિ દ્વારે કરી રે, જાશે બહુ જીવ ભવ તરી રે; તેહ સારું કર્યું છે મહારાજે રે, અમૃતપદ પમાડવા કાજે રે.૨૦

ઈતિ શ્રી સદજાનંદ સ્વામિ ચરણકમલસેવક નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશ મધ્યે પદ્મિનિશઃ પ્રકારઃ ॥૩૬॥

શ્રીહરિલીલામૃત

અદેસિંહ બોલ્યા તેહ ઠામ, જજો આહિં થકી રુણી ગામ; ત્યાંથી તો વડગામ વિચરજો, શીકોતરતણે આરે ઊતરજો. એમ થૈને ઘોળેરે સિધાવો, સીધો રસ્તો મેં સારો બતાવ્યો; એ જ રસ્તે ચાલ્યા ઘનશ્યામ, રુણી મુકી આવ્યું વડગામ. વ્યાસ ગોવિંદરામને ઘેર, દૂધ થુલી જમ્યા રુડીપેર; ચાલ્યા ત્યાંથી હરિ સાક્ષાત્, ગયા ઘોળેરે પ્રગટ્યે પ્રભાત. ખાંડેશ્વર મહાદેવમાં ગયા, દૈવી પુરુષ કોઈ ભેળા થયા; જેની જાતિ ક્ષત્રી કહેવાય, તે તો તેડી ગયા ચોરામાંય. અતિ અંતરમાં હેત આવ્યું, પ્રભુજીને ત્યાં ટીમણ કરાવ્યું; દૈવી જીવોએ દર્શન કીધું, નરદેહ તણું ફળ લીધું. નિજજન તણી એમ સૂધ લીધી, ઘવળપુરી પ્રભુએ પવિત્ર કીધી; ઉપર થકી જણાય કામ એક, અકળિત કૃત્ય બીજાં કરે અનેક.

(કળશ : ૩, વિશ્રામ : ૧૮)

ગામ ખરડ ગયા ગિરધારી, કૃત કૃત્ય કર્યા નરનારી; ગામોગામ કરીને નિવાસ, કર્યો આપ પ્રતાપ પ્રકાશ. ગયા ઘોળેરે ધર્મકુમાર, પુંજાભાઈ તણે દરબાર; અજૂબા ફુલજીભાયે જોઈ, કરાવી વિપ્ર પાસે રસોઈ. ભાવ ભાળી જમ્યા ભગવાન, દીધાં દૈવીને દર્શન દાન; રહ્યા શ્રીહરિ ત્યાં એકરાત, પછી ઊઠીને ચાલ્યા પ્રભાત.

(કળશ : ૬, વિશ્રામ : ૭)

ગયા ગુડેલ ગામ સુપેર, રહ્યા ત્યાં જીજીભાઈને ઘેર; ગયા પિપળીએ હરિરાય, દાદાભાઈના દરબારમાંય. ગયા ઘોળેરે અક્ષરધામી, ત્યાંથી નાવડે અંતરજામી; હીરાભાઈને ઘેર શ્રીહરિ, એક રાત રહ્યા દયા કરી.

(કળશ : ૭, વિશ્રામ : ૪૮)

ગામ પીપળીયે પ્રભુ ગયા, રાત્ય ત્યાં દરબારમાં રહ્યા; દાદાભાઈને દિલ ધરી હેત, સેવ્યા શ્રીજીને સંત સમેત. ઘોળેરે ગયા ધર્મકુમાર, ત્યાંથી ગઢપુરધામ મોઝાર, કોટી જીવનું કલ્યાણ કરી, આવ્યા થોડા દિવસમાં ફરી.

(કળશ : ૭, વિશ્રામ : ૬૮)

દેવા દર્શન જનને ઉદાર, ગયા ઘોળેરે ધર્મકુમાર; સત્સંગી સામા આવ્યા ઘણા, મુખ્ય નામ કહું તેહ તણાં. પુંજોભાઈ બનેસિંહ જાણો, વરહાભાઈ ત્રીજા પ્રમાણો; ડોસાભાઈ તથા ખીમાભાઈ, આવ્યા એહઆદિક હરખાઈ. પુંજાભાઈ તણે દરબાર, ઉતાર્યા જઈ પ્રાણઆધાર; ધનાતેરશ ચૌદશ કાળી, કર્યા ઉત્સવ આવી દીવાળી. ફુલીબા ને અજુબાએ મળી, ભગવાનની ભક્તિમાં ભળી; અગ્રકૂટ તણો જે સામાન, સજી રાખ્યો હતો તેહ સ્થાન. ભાતભાત રસોઈ કરાવી, ધર્મપુત્રની પાસે ધરાવી; કર્યો ઉત્સવ હરખી અત્યંત, જમ્યા શ્રીહરિ ને જમ્યા સંત.

(કળશ : ૭, વિશ્રામ : ૮૩)

મહિમા સમજાય જ જેને, લાગે સ્વાદ પ્રસાદીનો તેને; સુરોભક્ત કહે સત્ય કહું, જમ્યા સુરતમાં મિષ્ટ બહુ. તેથી સાકર ખાંડ ઉપરથી, અરુચિ થઈ મારે અંતરથી; તીખું તમતમું ખાટું ને ખારું, હવે ભોજન લાગે છે સારું. પુડા ભજિયાં વડાં ને ઢોકળાં, મળે તો હવે ભાવે તે ભલાં; બોલ્યા શ્રીહરિ સાંભળી એવું, કાલે તમને જમાડિશ તેવું. પછી રાતે શયન કર્યું જ્યારે, ધોળેરે થયું આશ્ચર્ય ત્યારે; અજુબા પુંજાભાઈની બેન, તેણે સ્વપ્ને દીઠા સુખદેણ. કર જોડીને કીધા પ્રણામ, ત્યારે બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ; કાલે સાંજે તો સંત સહિત, અમે આવશું આંહી ખચીત. માટે કાઠિયોને કાજે જોઈ, કહું તે તમે કરજો રસોઈ; ભજિયાં વડાં પૂડલા ખારા, બાજરા તણા રોટલા સારા. એમ કહી થયા અંતરધાન, બાઈ જાગી થયાં સાવધાન; પુંજાભાઈ પાસે વાત કરી, સાંજે આવશે આંહિ શ્રીહરિ. મને સ્વપ્ને દીધું દરશન, મિથ્યા થાય ન મારું સ્વપ્ન; ફરસું કરવાને ભોજન, મને કૃષ્ણે કહ્યું છે વચન.

પુંજાભાઈ કહે પ્રભુ ક્યાં છે ? એ તો સુરત શહેર ગયા છે; આજ સાંજે ક્યાંથી આવે આંહી, થાય દર્શન તો સ્વપ્ન માંહી. બેન બાપજીભાઈજીની જેલ, તે સમે ફલીબા બોલ્યાં તેહ; અજુબાનું તો સ્વપ્ન ફળે છે, વાત જે જે કહે તે મળે છે. સાંજે નિશ્ચે પધારશે માવો, કહિ છે તે રસોઈ કરાવો; ત્યારે આપિયો સામાન લાવી, અજુબાએ રસોઈ બનાવી. પછી સાંજ સમો થયો જ્યારે, કૃપાનાથ પધારિયા ત્યારે; કર્યું સામૈયું ત્યાં શુભપેર, ઉતર્યા પુંજાભાઈને ઘેર. ધર્મવંશીયે ત્યાં કર્યો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ; પુંજાભાઈ તણે દરબાર, જમ્યા કાઠિયો સૌ જમનાર. ભજિયાં વડાં રોટલા જોઈ, થયા વિસ્મિત તે સહુ કોઈ; જ્યારે જાણી સ્વપ્નતણી વાત, જાણ્યો મહિમા પ્રભુનો અઘાત.

(કળશ : ૮, વિશ્રામ : ૩૫)

અદ્ભુતાનંદ ને પુંજાભાઈ, કહે સાંભળો જન સુખદાઈ; ધોલેરામાં જે થાય છે ધામ, થયું તૈયાર ઘણું ખરું કામ. માટે આપ તહાં હવે આવો, પ્રતિમાઓ રૂડી પધરાવો; હશે મંદિર કાંઈ અધુરું, ધીમે ધીમે કરાવશું પુરું. એવી વિનતિ સુણી તેહ વાર, ગયા ઘોળેરે ધર્મકુમાર; સામૈયું લઈ સત્સંગી આવ્યા, વાજતે ગાજતે પધરાવ્યા. પુંજાભાઈ તણે દરબાર, ઉતર્યા જઈ વિશ્વઆધાર; જોવા મંદિર શ્રીમહારાજ, ગયા લૈ સાથે મિત્રસમાજ. ઝાલી અદ્ભુતાનંદનો હાથ, ફર્યા મંદિરમાં મુનિનાથ; અદ્ભુતાનંદ નિષ્કુળાનંદ, તેહ પ્રત્યે બોલ્યા જગવંદ. થયું મંદિર તો બહુ સારું, જોઈ રાજ થયું મન મારું; ઉતારે પછી શ્રીહરિ આવ્યા, નારાયણ જોશીને ત્યાં બોલાવ્યા.

કળશ - ૮ વિશ્રામ - ૪૯માં ચોપાઈ ૨૫ થી ૪૨ સુધી તથા વિશ્રામ - ૫૦માં ચોપાઈ ૧ થી ૪૪ સુધી ઘોલેરાનું વર્ણન...

(કળશ : ૮, વિશ્રામ : ૪૯-૫૦)

રસ્તે ક્યાંઈક કરતા મુકામ, પહોંચ્યા પ્રભુ ઘોળેરે ધામ; કરી દેવનાં દર્શન ત્યાંય, ઉતર્યા હરિમંદિર માંય. કર્યો થોડા દિવસ ત્યાં નિવાસ, જગ્યા જે હતી મંદિર પાસ; ભળતી જાણી કૃષ્ણને ભાવી, તેથી તે તો જગ્યા લેવરાવી.

(કળશ : ૮, વિશ્રામ : ૫૫)

બીજે દિન ગયા હરિ ઝમરાળે, ત્યાંથી ચોકડી સરોવર પાળે; ગયા ઘોળેરે ધર્મકુમાર, રહ્યા મંદિર માંહિ મુરાર. ગયા પીપળિયે પરમેશ, દયાસાગર દીનજનેશ; કમિયાળાના આવિયા જન, કહ્યાં વિનતિનાં તેણે વચન.

(કળશ : ૭, વિશ્રામ : ૫૭)

ગળિયાણે પ્રભુ પરવરિયા, હરિમંદિર માંહિ ઉતરિયા, ગયા જાખડા ગામે જનેશ, ત્યાંથી પીપળિયે પરમેશ. ગયા ઘોળેરે ધર્મકુમાર, ત્યાંના હરિજન હરખ્યા અપાર; નિજજનને ઘણું સુખ દેવા, વિચરે પ્રભુ દેશમાં એવા.

(કળશ : ૮, વિશ્રામ : ૫૭)

ત્યાંથી જાખડે જે રહ્યા રાત, પીપળી ગયા ઊઠી પ્રભાત; ગયા ઘોળેરે ધર્મકુમાર, દેવદર્શન કીધું તે ઠાર. પુંજાભાઈ આદિ હરિભક્ત, આવ્યા સૌ પરિવાર સંયુક્ત; પ્રભુને કર્યા પ્રેમે પ્રણામ, આપ્યું ભોજન આદિ એ ઠામ. સૌના હૈયામાં હરખ ન માય, જાણે પ્રભુદર્શન ક્યાંથી થાય; બીજે દિન ગયા નાવડે નાથ, બપોરા કર્યા ત્યાં સહુ સાથ.

(કળશ : ૮, વિશ્રામ : ૧)

શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃત

પુંજાજી આવ્યા તેડવા કાજ, એમ જાણી ગયા મહારાજ; સંત હરિજન લઈ સંગે, ચાલ્યા પુંજાજી સાથે ઉમંગે. ઘોલેરે પધાર્યા મુક્ત સાથ, મંદિરમાં ગયા નરનાથ; પછે વિપ્રને બોલાવ્યા પાસ, શુભ મુહૂર્ત પૂછ્યું અવિનાશ. વૈશાખ સુદિ તેરશ દન, નક્કી મુહૂર્ત કીધું અભિન; શાસ્ત્ર વેદની વિધિ પ્રમાણે, રૂડો હોમ કરાવ્યો તે ટાણે.

(ઉત્તરાર્ધ : તરંગ - ૮૪)

ભાલદેશમાં ઘોલેરા ગામ, ત્યાં ગયા છે શ્રીઘનશ્યામ; મોટું મંદિર કરાવ્યું છે સારું, સહુને લાગે છે બહુ પ્યારું. સરોવરના કિનારામાંય, ફૂવો બંધાવ્યો છે રૂડો ત્યાંય; તેનું જળ અતિ મીઠું કર્યું, સોના અંતરમાંહી તે ઠર્યું.

(ઉત્તરાર્ધ : તરંગ - ૮૩)

શ્રીહરિચરિત્રચિંતામણી (સ.ગુ. શ્રી દયાનંદ સ્વામી કૃત)

કાર્તિકનો સમૈયો કરી રે, આવ્યા ઘોલેરે ઝંદર હરિ રે; જગ્યા મંદિરની લેવરાવી રે, હરિ બિરાજ્યા ગઢપુર આવી રે.

(કડવું : ૧૮૨/૩)

રામનોમિનો સમૈયો સાર રે, કરિ ગઢે આવ્યા કિરતાર રે; ધોલેરે બંદર મંદિર માંહિ રે, મદનમોહન પધરાવિયા ત્યાંહિ રે.
(કડવું: ૧૮૩)

થૈ નાવડે આવિ રે, સંતોને કંસાર જમાવિ રે; ધોલેરા બંદર હરિ આવ્યા રે, પ્રિતે પુંજેજીયે પધરાવ્યા રે.
જમી પિપળીયે રહ્યા રાત રે, ત્યાંથી ચાલ્યા હરિ પ્રભાત રે; બોરુ પાસે તલાવડી તિંહાં રે, કર્યો બે ઘડિ વિરામ ઈંહા રે.
(કડવું: ૧૮૩/૫-૬)

શ્રીહરિલીલાસિંધુ

ઉભય માસ વરતાલ, આપ જન અંતરજામી; વાસ કરી હરત્રાસ, દાસ સુખ દીન્હ અકામી.
ધવલનગ સુતધર્મ, આયે જન આનંદ દાતા; પુંજજીત ગ્રહપ્રીત, વાસકીનો વિખ્યાતા.
કરમંદિર કારન કમલદ્રગ, લેખ કરાયે ધરનીકો; પુનિચલે આપ ગઢપુરમે, ભાનુ કમલબન બરનીકો.
(ચતુર્દશસ્ત તરંગ: ૨૦/૪૫)

જયકાર ભયો જગમે વિદિત, અસકિન મહોત્સવ સબ અજીત; પુનિ કિન સ્થાપના પ્રગટપ્રીત, પુર ધવલ માંહી પ્રીતમ પુનિત.
કરવાય શ્રેષ્ઠ મંદિર કિપાલ, દરસાય નિજ મહિમા દયાલ; વિધિ શાસ્ત્ર પ્રમાને શાંમ સોય, જનરંજ શાંમ કરવાય જોય.
(ચતુર્દશસ્ત તરંગ: ૪૩/૧૭-૧૮)

જલતુંબા ભરી સબ લેહુંજન, આગે રનહે યું કહ બચન; અસ કહી ચલે આનંદકંદ, પુરધવલ આય પ્રભુ જક્તવંદ.
મંદિરમાંહી કિનો મુકામ, પુંજજી આદિ કિને પ્રનામ; નિજ સદન જીમાયે થાલનાથ, સબે સંત જુક્ત જીમે કર સનાથ.
અતિ દીન્હ સુખ નિજજાન દાસ, કરુના નિવાસ ભવહરન ત્રાસ; પુંજજીકુ પ્રભુ મોદદીન, ભલે ભક્ત સબે ભવ સફલકિન.
(ચતુર્દશસ્ત તરંગ: ૪૫/૨૮-૩૦)

હરિચરિત્રચિંતામણિ (સદ્.શ્રીવાસુદેવચરણદાસજી સ્વામી કૃત)

ધન્ય ધન્ય ધોલેરા પુરને, પ્રભુ, પધાર્યા પ્રીતશું; અવધવાસી સંત લઈને, રસિયોજી રૂડી રીતશું.
ધન્ય ધન્ય પુંજાભાઈને, પૂજ્યા શ્રીસહજાનંદ; સર્વસ્વ અરપી શ્રીહરિને, પામ્યા અતિ આનંદ.
બેઠા બંગલામાં હરિ આવી, વા'લમજી ઢોલીડો ઢળાવી; થઈ સભા ત્યાં સુંદર સારી, નીરબે સંત હરિજન નરનારી.
ગાયા કીર્તન ત્યાં બહુવાર, પછી નાઘા તે પ્રાણઆધાર; જમ્યા જીવન ત્યાં રાજી થઈ, પીરસ્યો શીરો સંતને સુખદાઈ.
જ્યાં પોઢ્યા'તા ધર્મદુલારો, તિયાં ઓટો કર્યો છે એક સારો; કરી વેદી તે નિષ્કુળાનંદે, કરવા દર્શન તે આનંદે.
જિયાં બેઠા ઢોલીડે જીવન, તિયાં પધરાવ્યા મદનમોહન; પાસે પોતાની મૂર્તિ બેસારી, નીર્ખી પાવન થાય નરનારી.
(કિરણ: ૪૧/૧-૬)

શ્રીહરિલીલાકલ્પતરુ

ૐ પંચમ સ્કંધ : અધ્યાય - ૩૭, સપ્તમ સ્કંધ : અધ્યાય - ૭૮, અષ્ટમ સ્કંધ : અધ્યાય - ૩૭,
નવમ સ્કંધ : અધ્યાય - ૬, ૩૮. દશમ સ્કંધ : અધ્યાય - ૨૪ (મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા વર્ણન), બારમો સ્કંધ : અધ્યાય - ૨

ધોલેરાધામ તથા ભાલપ્રદેશ નિવાસી મહા મુક્તાત્માઓ

ૐ ધોલેરાના ભક્તોની નોંધ લેતા 'શ્રી ભક્ત ચિંતામણી' ગ્રંથમાં સ.ગુ. શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામી લખે છે :

ભાખું ભક્ત હવે ભાલનાં, જેનાં અતિ નિરમળ અંગ; સત્ય અસત્યને ઓળખી, વળિ કર્યો જેણે સતસંગ. ૧
અંતર ત્યાગી અતિ ઘણાં, જેણે સહેજે તજ્યો સ્વાદ; પ્રીત કરી પરબ્રહ્મ શું, તજી જગતનો વિખવાદ. ૨
લેતાં નામ એ જનનાં, મારે હૈયે હરખ ન માય; કહું સંશોપે સાંભળો, સુષિ પાપ પ્રલય થાય. ૩
ક્ષત્રિ પુંજોજી બાપુજી વસોભાઈ, કાયોજી અજુબા ફુલિભાઈ; શા ત્રિકમ ડોસો રતનજી, કાનજી કલ્યાણજી ગગજી. ૪
ભક્ત કણબી ખીમો રતનો, ધાંચી વનમાળી ભક્ત પ્રભુનો; મોનો ને વળી દામો લુવાણો, એહ આદિ તે ધોલેરે જાણો. ૫
(પ્રકરણ: ૧૧૮)

વૌઠામાં મેળો (સમૈયો) બહુ મોટા પ્રમાણમાં ભરાયો હતો તેમાં શ્રીહરિ, સંતો-પાળા રાજાઓ તથા ગામોગામના સત્સંગીઓ પધાર્યા હતા. તેમાં ઘોલેરા ગામના હરિભક્તો આવ્યા હતા. તેઓ શ્રીહરિની પૂજાનો લાભ લઈ ધન્ય બન્યા હતા. (સં. ૧૮૬૮ કાર્તિક સુદ ૧૪-૧૫)

(શ્રીહરિચરિત્રામૃતસાગર : ૧૪/૫૩)

શ્રીહરિએ કારિયાણીમાં યજ્ઞ કરાવ્યો. તે વાત હવે અમે નજરે જોઈ છે તે કહીશું. યજ્ઞનો વિધિ જાણનારા હળવદના નિવાસી શંભુ શુક્લ નામે વિપ્ર હતા તેમને તથા તે ગામના બીજા હરિભક્ત વિપ્રોને બોલાવ્યા. બોટાદ, રાણપુર, ચુડા, લીંબડી, વઢવાણ, શિયાણી, લખતર, મેંથાણ, ધ્રાંગધ્રા, શિહોર, મોરબી, વાંકાનેર, સાયલા, મુળી, સુદામડા, જસદણ, બાબરા, લાઠી, ગઢપુર, સરધાર, રાજકોટ, ગોંડલ, જેતપુર, ધોરાજી, ઉના, મહુવા, ભાવનગર, પાલીતાણા, તળાજા, વળા, પછેગામ, કુંડલા, રાજુલા, ઉમરાળા, બરવાળા, ઘોલેરા, ગાંક તથા શ્રીનગરના અપાર વિપ્રો આવ્યા. પુરની પશ્ચિમ બાજુ ચોકમાં ત્રણ દિવસ સુજીધી બ્રાહ્મણ જમાડ્યા. અથ ઉપર બેસી ધર્મકુમાર શ્રીહરિ નિત્ય એક વખત ખબર લેતા.

(શ્રીહરિચરિત્રામૃતસાગર : ૧૨/૪૪)

હવે સ્વામી ભાલપ્રદેશના ભક્તોની નોંધ લેતા ‘શ્રી ભક્ત ચિંતામણી’ ગ્રંથમાં લખે છે :

દાદો ચારણ શેઠ ઠાકરશી, ભજયા હરિ ગોરાસામાં વસી; દિજ રૂગનાથ ને ત્રિકમ, જગજીવન પુરુષોત્તમ. ૬ દિજ ભક્ત કહીએ મયારામ, એહ આદિ ભડિયાદ ગામ; ક્ષત્રિ ભક્ત એક રૂપોભાઈ, કાજુ જન કાદિપુરમાંઈ. ૭ વિપ્ર વસતો જગો ઓધવજી, હિરજી પુંજો શામો ને નાથજી; દિજ રણિયાત ગલાલભાઈ, ક્ષત્રિ હઠિ હરિ અજુભાઈ. ૮ કણબી ભક્ત હરજી લવજી, રણછોડ ને સોની હેમજી; ભક્ત માવ છે એક બારોટ, પ્રેમી ભક્ત માવો પરિચટ. ૯ એહ આદિ ભક્ત બાઈભાઈ, સારા સતસંગી ગાંકમાંઈ; ક્ષત્રિ ભક્ત દાદો દેશજી, દેવબાયે લીધા હરિ ભજી. ૧૦ દેવજાતિ ભક્ત દાદોભાઈ, એહ આદિ તે પિપલિમાંઈ; દેવજાતિ ભક્ત ખીમરાજ, આવરદાસે કર્યું નિજકાજ. ૧૧ ભક્ત સેસો વણાર ને પ્રાગ, હઠી ડોસે કર્યો કુંસંગ ત્યાગ; કોળી ભક્ત વાંસો અજોભાઈ, વાઘા વસતાદિ ભક્ત કેવાઈ. ૧૨ દેવજાતિ એક જીજીભાઈ, કહીએ ભક્ત કમિયાળામાંઈ; દિજ ભક્ત ઓઢવજી કહીએ, હરિભાઈ પીતાંબર લહીએ. ૧૩ પુરુષોત્તમ નાનજી નામ, જેઠો જાદવજી પ્રભુરામ; મેઘજી આદિ ભક્ત છે ભાઈ, દિજ ભક્ત એક ભાણિભાઈ. ૧૪ કણબી ભક્ત જેરાજ દેવજી, પરછમમાં લુવાર ભાઈજી; ક્ષત્રિ રૂગનાથજી હરિજન, કરે ફેદરે હરિભજન. ૧૫ દિજ નારાયણજી જેઠો જન, ક્ષત્રિ ગજોજી એ છે પાવન; એહ આદિક ભક્ત ભણિએ, ખરા જન ખસતે ગણિયે. ૧૬ ગજો વિસો રવો છે ગઢવી, દેવુભાઈને ભગતિ ભાવી; ક્ષત્રિ ભક્ત કાકોભાઈ કહીએ, માનોભાઈ હઠિભાઈ લહીએ. ૧૭ જાઈભાઈ દુદોભાઈ જન, ભક્ત મશરુ આદિ પાવન; દિજ ભક્ત ભગો શિવરામ, કણબી રગનાથ રોજકે ગામ. ૧૮ ક્ષત્રિ સુજોજી નાથોજી નામ, ચારણ જેઠો બનુબા અકામ; ભક્ત ભીમ ને આસો સુતાર, ખરા ભક્ત ખરડચ મોઝાર. ૧૯ ચોકડિયે હરખો હરિજન, કોળી કુળે સહિત પાવન; ક્ષત્રિ ભક્ત ખેતોજી જામોજી, રૂડા રાજોભાઈ ને ખોડોજી. ૨૦ હોથીભાઈ નાનજીભાઈ જાણો, શેઠ જેઠો ગગો પરમાણો; દિજ હરિશંકર અંબારામ, એહાદિ જન ઝિંઝર ગામ. ૨૧ શેઠ વજો ને નરસૈદાસ, ધનો સુતાર ધંધુકે વાસ; ક્ષત્રિ ભક્ત મુલુ ભીમ જાણ, કણબી જેઠો સુતાર પંચાણ. ૨૨ દિજ વીરો દલો દાજી કહીએ, આણંદાદિ ભક્ત દિજ લહીએ; ભક્ત કુબેર બેચર સોની, ખડોલમાં રેણાક એહુની. ૨૩ ભક્ત ભાટ છે વખતો નામ, રૂડો ભક્ત છે રાયકે ગામ; દિજ ભક્ત છે તુલજારામ, બાઈ ગલાલ અડવાલ્ય ગામ. ૨૪ હરિભક્ત છે દિજ બેચર, ભજે પ્રભુ રહે રંગપર; ક્ષત્રિ હલુભાઈ હરિજન, ભક્ત જમાલપર પાવન. ૨૫ ક્ષત્રિ રયો મેઘો અરજણ, વાઘો જેસંગ ભીમ સુજાણ; કમો હરખો ને વશરામ, દિજ કુબેર ગાંગજી નામ. ૨૬ ચારણ ભક્ત ભાવિ ભગવાન, જન રતનજી ને આયદાન; સોની કૃષ્ણાદિ ભક્ત કહેવાય, વસે ગામ તે બળોલ્ય માંય. ૨૭

સોની ભક્ત ગોકુલ હડાળે, દ્વિજ કેશવજી વ્રત પાળે; દ્વિજ ભક્ત છે હરજીવન, કોળી નાનજી ભક્ત પાવન.૨૮
 ચારણ અજો રહે બગોદરે, ભલિ ભક્તિ પ્રભુજીની કરે; ભક્ત ભાટ આધાર છે રૂડો, ગજો ગોરો ખરો જન ખોડો.૨૯
 ખત્રિ ભક્ત ચેલો નથુભાઈ, કૃષ્ણ સઈ જવારદ માઈ; દેવજાતિ ભક્ત મધુભાઈ, દ્વિજ મેઘજી સરગવાળા માઈ.૩૦
 ભક્ત ભરવાડ સગરામ, સારો ભક્ત એ સમાણિ ગામ; હરિભક્ત સોની હીરો એક, નથુ દેવચંદ દો વણિક.૩૧
 દ્વિજ માદેવ દયાળ કાનો, નથુ ખત્રિ બોરુમાંહિ માનો; રાઘવજી પીતાંબરભાઈ, શા મોરાર મોટિ બોરુ માઈ.૩૨
 કાશીદાસ ને કૃષ્ણ વણિક, ક્ષત્રિ ભક્ત ભાઈજી છે એક; કહીએ ભક્ત તે કૃષ્ણ સુતાર, વસે જન જાખડા મોઝાર.૩૩
 હરિભક્ત ભલુજી ચારણ, ક્ષત્રિ તેજો પથો વટાંમણ; ક્ષત્રિ ભક્ત સુજોજી બાદર, ખોડો જેઠિ અલુ ઉજાગર.૩૪
 દ્વિજ ભગવાન વલ્લભ નામ, જગજીવન ને રાજારામ; સોની ભક્ત છે ભૂખણભાઈ, હરિજન એક જીવીભાઈ.૩૫
 ભક્ત વોરો અશમાલ એક, વસે કઉકે ન મૂકે ટેક; ભક્ત ભાટ છે રાઈજી નામ, વસે દાસ પિસાવાડે ગામ.૩૬
 ક્ષત્રિ ભક્ત નાથો ને સજાણ, ભનો રાજો વેજલકે જાણ; ક્ષત્રિ ભક્ત ગોપાલજી કહીએ, ભીમજી ને પથોભાઈ લહીએ.૩૭
 હીરો હરભમ ભગવાન, વસો બાદર રૂપો નિદાન; એહ આદિ ક્ષત્રિ બહુ ભાઈ, હજીબા અજુબા અંબાભાઈ.૩૮
 દ્વિજ પુરુષોત્તમ વજેરામ, ભક્ત ચારણ બાપુજી નામ; ઠાર બેચર ગણેશ લુવાર, એહ આદિ તે કોઠચ મોઝાર.૩૯
 કણબી ભક્ત હરજી કહેવાય, ભજે હરિ વાલથેરામાંય; દ્વિજ ભક્ત નારણજી નામ, રેવાશંકર સેવકરામ.૪૦
 મહાશંકર ભક્ત ભાણજી, શિવભાઈએ લીધા હરિ ભજી; અવલ પુતલિભાઈ વણિક, ભજ્યા હરિ વજે ગ્રહિ ટેક.૪૧
 એહ આદિ ભાઈ ભાઈ કંઈ, ભજે પ્રભુ ધોળકામાં રઈ; દેવજાતિ કહીએ ડોસોભાઈ, વસે ભક્ત તે વાસણામાંઈ.૪૨
 કણબી જીતભાઈ હરિજન, ગામ ચરોડે ભક્ત પાવન; કણબી ભક્ત કાશીદાસ નામ, વસે દાસ કાશીદરે ગામ.૪૩
 ક્ષત્રિ ભક્ત મોટા મોડભાઈ, વસે ગામ મોડાસરમાંઈ; શેઠ કલ્યાણ ખોડો ભગત, અવલ વિછિયાવ્યે મુગત.૪૪
 ક્ષત્રિ નથુ નારાયણ જીજી, ગામ સાણંદમાં ભક્ત મૂળજી; ક્ષત્રિ બાપુ તેજો જેઠિભાઈ, મોટાં ભક્ત ફઈબા ને બાઈ.૪૫
 કુલિબા કુલજીબા ને ગલી, દ્વિજ રાઈ નાથી ને અવલી; રાજભાઈ દ્વિજ જીવરામ, ચારણ ભક્ત હીરભાઈ નામ.૪૬
 ભરવાડ ભક્ત એક લાલો, જેને લાગ્યો સતસંગ વ્હાલો; રંગા મૈયારિ જીવન સલામ, એહાદિ જન મછિયાવ્ય ગામ.૪૭
 ક્ષત્રિ ભક્ત જીવોજી અલુજી, ઘોડદી કાંધોજી ને દલુજી; દાસ કલ્યાણ ને હીરભાઈ, બેચર લુવાર દદુકામાંઈ.૪૮
 ભક્ત સુતાર કલો અમલ, કોળી ગણેશ ભક્ત રહે થલ; વનો દાસ દયાળ સોનાર, કોળી કલુ ધોલેરા મોઝાર.૪૯
 ભક્ત લુવાણો રણછોડ નામે, ક્ષત્રિ વરસોજી ડુભાલિ ગામે; એક પુંજો સોની હરિજન, ભજે ઝાંખ્યા ગામે ભગવન.૫૦
 ભક્ત વણિક હરજીવન, કરે મોરાર હરિભજન; હરિભક્ત કોળી રામભાઈ, એહ આદિ બદલાણામાંઈ.૫૧
 ભક્ત એક દ્વિજ નંદરામ, ભજે હરિ રહે મિટાલ્ય ગામ; ક્ષત્રિ ભક્ત કસિયોજી કહિયે, વેજો સાદુલ ગોકળિ લહિયે.૫૨
 શેઠ નાથાદિ જન સુંદર, કાજુ ભક્ત રહે કામોતર; સારા ભક્ત છે શિયાલ માઈ, શેઠ માધો લાધો ઘેલોભાઈ.૫૩
 જેઠા અદિ વણિક ઉદાર, જેણે રાજ કિધા છે મોરાર; ક્ષત્રિ રતનજી જેસો વળી, રૂપો વરજાંગ છે ગોકળી.૫૪
 એહાદિ ભક્ત બીજા છે બહુ, વસે ગામ શિયાલ્યમાં સહુ; ઘણા દેશ ઘણાં ગામ નામ, ભજી હરિ પાખ્યા પરમ ધામ.૫૫
 હરિજનનાં નામ અપાર, એક જીભે ન હોય ઉચ્ચાર; કહિ કહિ કિયાં લગી કહીએ, અપારનો પાર કેમ લહીએ.૫૬

પૂર્વછાયા : અપાર જીવ ઓધરે, જિયાં પ્રકટ પુરુષોત્તમ; કવિ કેમ કથી શકે, જેને નેતિ કહે નિગમ.૫૭
 હરિ હરિજન જશ ગાતાં, પતિત પાવન થાય; સુણતાં જશ શ્રવણે, વળી કોટી કર્મ કપાય.૫૮
 કાન પવિત્ર જે કથા સુણતાં, જિભા પવત્ર ગાતાં જે જશ; એવો કોણ અભાગિયો, કહેતાં સુણતાં કરે આળસ.૫૯
 માટે વિચારી મનમાં, કર્યો આદર નામ ઉચ્ચાર; સદમતિ સહુ સાંભળો, કહું નામ કાંઈક નિરધાર.૬૦

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ભાવદેશના હરિજનનાં નામ કહ્યાં
 એ નામે એકસો ને અઠારમું પ્રકરણમ્ ॥૧૧૮॥

○ ધોલેરાના ભક્તોની નોંધ લેતા નિષ્કુળાનંદ કાવ્ય અંતર્ગત ‘હરિવિચરણ’ ગ્રંથમાં
 સ.ગુ. શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામી લખે છે :

ભાખું ગામ અબ ભાલકે, જ્યાં વિચરે હરિ આપ; દે દે દરશન દાનકું, કિયેહે જન નિષ્પાપ.૩૬
 જેસે ભક્ત હે ભાલમેં, તેસે નહિ હે ક્યાંઈ; સેવા કરન હરિ સંતકી, અતિ શ્રદ્ધા મનમાંઈ.૩૭
 પોલારપુર પરબડિ પુન્યવંતા, જિયાં રયે રજની ભગવંતા; ગામ ચોકડિમેં રાત રહેતે, સબ લોકકું દરશન દિયેતે.૩૮
 સાપર સારેખ મિદાનાં ગામા, જિયાં હરિ કરેતે વિશરામા; નાવડા ગામકે ભક્ત હે નકિ, પ્રભુ આયે દેખિ શ્રદ્ધા ઈનકી.૩૯
 ગામ વાઢેલા લેકે લુનધરે, પ્રભુ પધારેહે ગામ સાંગાસરે; ગામ ઓતારિયે આયે અવિનાશી, ત્યાંસે આયે ધોલેરે સુખરાશી.૪૦

ઈતિ શ્રીનિષ્કુળાનંદમુનિવિરચિતે હરિવિચરણગ્રંથે તૃતીયો વિશ્રામઃ ॥૩॥

ગામ ધોલેરે આયકે, દિયે સબકું દરશન; નિરખી જન નિજનાથકું, મગન ભયે હે મન. ૧
 ધન્યધન્ય ધોલેરા ગામ, જિયાં ભક્ત રહત નિષ્કામ; પંચ વ્રતપર પ્રીતહે ધની, ગ્રહી ટેક ન તજે આપની. ૨
 એસે ભક્ત દેખી ભગવંતા, ભયેહે રાજ આપે જયું અત્યંતા; સતસંગી સબ દેખે શિરોમની, સંતકિ સેવામેં શ્રદ્ધા ધની. ૩
 એસે ભક્ત દેખી ભયે રાજ, બોલાયે ભક્ત ભાવિક પૂજાજી; સુનહો પૂજાજી પરમ વિવેકા, આંહિ મંદિર કરિયે કહું એકા. ૪
 તામેં બેઠાયે સુંદર મૂરતિ, જો તુમકું હોયે વાત એ ગમતિ; તબ બોલ્યા પૂજાભાઈ હરિજન, અંતરજામી સ્વામિ ધન્યધન્ય. ૫
 એહ ઘાટ હે હમરે હેયે, સો તુમ કહે નાથ વિન કૈયે; મનોરથ એ હે મેરા મનકા, કરી રાખે તે બોહોત દિનકા. ૬
 એહ દેશમેં સંત ન ઠેરે, રહિકે રાત ચલત સવેરે; જો કરો મંદિર આંહિ મહારાજા, તો રહે સબ સંતનકો સમાજા. ૭
 યું કહિ જોરે સબે જુગ પાનિ, તબ બોલે પ્રભુજી સુખદાનિ; સુનહું સતસંગી ભક્ત હમારે, કરિ હું મંદિર સુંદર સારે. ૮
 એસે કહિ મંદિર કરાવ્યા, તામેં મદનમોહન પધરાવ્યા; મદનમોહનજી બેઠાયે મંદિરમેં, કિયા એ કાજ મહારાજે અચિરમેં. ૯
 મદનમોહન શોભત અતિઅતિ, પાસે બેઠાઈ આપકી મૂરતિ; એતને કામ કરિકે મહારાજા, ચલે હે આપે રાજ અધિરાજા. ૧૦
 ગામ ગોરાસે ગયે ગિરધારી, પિયે હે ત્યાં જઈ સુંદર વારિં સોઢિ આકરૂ કાદિપુર ભડિયાદે, આમલિ નવાગામ ભોલાદે. ૧૧
 કમિતાલ કોઠડિયા સર્ગવાળા, રતનપુર ફેદરા રૂપાળા; ઝિંઝર ગામે ગયે ગુનવંતા, સંગે સંધ હતે બહુ સંતા. ૧૨
 ગામ ખરડમેં આયેહે નાથ, બોત ધૃતે જન જમાંયે નિજ હાથ; ગામ ગાંફકે હે ભક્ત ઉદારા, ત્યાંતો પધારે પ્રભુ બહુવારા. ૧૩
 પછમ ગામ પિપલિ કહતહે, ભલે ભક્ત તાહિમેં રહતહે; કમિયાળાકિ કહું ક્યા બડાઈ, વેરમવેર જ્યાં આયે સુખદાઈ. ૧૪
 ખસતા ખડોળ રોઝકે રયેહે, જસકા ગામ ધંધુકે ગયેહે; એસે ભાલમેં ફિરે ભગવંતા, દઈ દરશ બહુ ઉદ્ધારે જંતા. ૧૫

❶ ધોલેરા તેમજ ભાલપ્રદેશના હરિભક્તોનું વર્ણન કરતા સ.ગુ. શ્રી આધારાનંદ સ્વામી
 ‘શ્રીહરિચરિત્રામૃતસાગર’ ગ્રંથમાં લખે છે :

“દરબાર દાદાભાઈ, પૂજાભાઈ અને મનુભા, એ ભાલપ્રદેશના મુખ્ય હરિભક્તો ગણાય. તેમાં દરબાર અજુભાઈના પુત્ર મનુભા, તે પોતાના ભાયાતોમાં ટિલાયત કહેવાતા. સત્સંગ તેમને થયેલો. તેમણે ઘણા મહિમાથી શ્રીહરિની પૂજા કરી અને શ્રીહરિએ તેમના મનોરથોને પૂર્ણ કર્યા. જેટલા દરબારો યુગાસમા ભાયાતો કહેવાતા, તે બધા સારા સત્સંગી થયા હતા. તેમની બુદ્ધિ નિષ્પાપ હતી. દરેક સાધુ સ્વભાવવાળા હતા. કોઈના મનમાં કુટિલતા તો હતી જ નહિ. તેઓ કોઈના ઉપર દાવપેચ રાખતા નહિ. સ્વભાવે સરળ અને વિશ્વાસુ મનવાળા હતા. જગતમાં બીજા જે કુટિલ સ્વભાવના લોકો હતા તે પણ આ યુગાસમા દરબારો આગળ નમતા રહેતા. તેમના ગામ અને ગરાસ ઘણા સારા હતા. તેમજ તેમને અનાજ પણ સહુથી વધારે પાકતું હતું.

કેટલાક કપટી કાઠી દરબારોએ વિશ્વાસમાં લઈને, ઉંદર જેમ ફૂંકીને ખાય તેમ અમુક યુગાસમા દરબારોના ગરાસને હડપી લીધો હતો અને કેટલાકે પોતાનો ગરાસ કાઠી દરબારો પાસે ગીરો મૂક્યો હતો. જ્યારે યુગાસમા દરબારોને સત્સંગ થયો. તે પછી કેટલાક ચેતી ગયા. અને જે ચેત્યા નહિ તેઓ દુઃખી થયા. લોકોને સુખની રીત જે શીખવે છે તે શ્રીહરિની કૃપા જ કહેવાય ને? જેણે શ્રીહરિના વચનમાં વિશ્વાસ રાખ્યો તેના દુઃખોને, ત્રાસને શ્રીહરિએ નષ્ટ કર્યાં.

ભાલપ્રદેશના જે ભક્તો આવ્યા તેમણે એક પછી એક, એમ પૂજા કરી. જેને જેવી સમજણ હતી તેણે તે પ્રમાણે શ્રીહરિની પૂજા કરી. કેટલાકે ચંદન ચરચીને ફૂલહાર પહેરાવ્યા અને કેટલાકે વસ્ત્ર અને આભૂષણ ધરાવ્યાં. કેટલાકે તો વિવિધ પ્રકારના મેવા અને ફળ લાવીને એટલા ધરાવ્યા કે તેનો પાર રહ્યો નહિ. કેટલાક ભક્તો શેરડીના સાંઠા લાવતા. જે કાંઈ નવીન ચીજ (રકમ) દેખાય, જે વસ્તુ શ્રીહરિના ઉપયોગમાં આવે એવી હોય, તે લાવીને શ્રીહરિની આગળ ધરતા. હરિભક્તોને સુખ આપવા માટે શ્રીહરિ નવાં નવાં ચરિત્ર કરતા હતા. ભક્તો તેમની સાથે જેવું મન રાખીને વર્તન કરતા હતા. શ્રીહરિ તેમને તેવું સુખ આપતા હતા. હરિભક્તો શ્રીહરિની પૂજા કર્યા પછી મનથી ઘણાં જ રાજી થઈને સંતોની પૂજા પણ કરવા લાગ્યા.”

(પૂર : ૮, તરંગ - ૭૧)

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના પાવન ચરણારવિંદથી અંકિત થયેલ ભાલપ્રદેશના પ્રાસાદિક તીર્થસ્થાનો

લેખક : સાધુ અમૃતસ્વરૂપદાસજી • ગુરુ : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

નભમંડળનું આકાશ જેમ નવલખ તારાઓથી શોભે છે, તેમ ભારતવર્ષની ધરતી અનેક તીર્થોથી શોભે છે. પુરાણોમાં કહ્યું છે : ‘જામ્બવે ભારતં વર્ષં તીર્થં ત્રૈલોક્યવિશ્રુતમ્ । કર્મભૂમિર્વતઃ પુત્ર તસ્માત્ તીર્થં તદુચ્યતે ॥’ - જંબુદ્વીપમાં ત્રિલોક વિખ્યાત ભારત દેશ મહાન તીર્થ છે, કારણ કે એ નિષ્કામ કર્મભૂમિ છે માટે તેને તીર્થ કહેવાય છે.

સંસ્કૃત ભાષાના શબ્દકોશ ‘અમરકોશ’માં તીર્થનો અર્થ કરતા કહ્યું છે : ‘નિપાનાગમયોઃ તીર્થમૃષિજુષ્ટે જલે ગુરૌ ૧’ - સાગર, સરિતા, સરોવર, વાવ, કુંડ, તળાવ વગેરે જળાશયોના નિપાન અર્થાત ઘાટ તથા આર્ષદ્રષ્ટા ઋષિઓએ જ્યાં બેસીને આગમ-શાસ્ત્રો પુરાણો લખ્યા તથા જ્યાં અવતારી પુરુષો અને સત્પુરુષોના ચરણારવિંદની છાપ પડી છે તે બધા ‘તીર્થો’ કહેવાયા છે.

તીર્થનો મહિમા ધર્મશાસ્ત્રોમાં ઘણોજ વર્ણવ્યો છે. ‘તત્ત્વનેન પાપમજ્ઞાનં વેતિ તીર્થમ્ ૧’ - જેના દ્વારા પાપ અને અજ્ઞાનથી તરી શકાય તેને ‘તીર્થ’ કહેવાય. ‘તીર્થતેજનેતિ તીર્થમ્ ૧’ - જેનાથી સંસૃતિરૂપ ભવસાગર તરી જવાય એનું નામ ‘તીર્થ.’ તીર્થને શાસ્ત્રોમાં બે પ્રકારના વર્ણવેલા છે (૧) સ્થાવર અને (૨) જંગમ. તેમાં સ્થાવર એટલે સ્થિર-તીર્થોમાં પવિત્ર દેવસ્થાનો પવિત્ર નદીઓ, પવિત્ર પર્વતો, જળાશયો, પવિત્ર વૃક્ષો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. જંગમ એટલે હાલતાં-ચાલતાં તીર્થોમાં ભગવાનને ધારી રહેલા સત્પુરુષો, આચાર્યો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. આવા જંગમ તીર્થોની પ્રાપ્તિ

પ્રાયઃ પૂર્વોક્ત સ્થાવર તીર્થોમાં જ થતી હોય છે માટે તીર્થયાત્રામાં સ્થાવર તીર્થોનો લક્ષ્ય વિશેષ કરીને રહે છે. વાસ્તવિકમાં સત્પુરુષો જ તીર્થમાં નિવાસ કરીને પાવનકારી તીર્થસ્થાનોનું તીર્થત્વ જાળવી રાખતા હોય છે માટે એમનો પણ મહિમા શાસ્ત્રમાં સવિશેષ કહેવામાં આવ્યો છે.

‘શ્રીહરિલીલામૃત’ ગ્રંથમાં પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્યપ્રવર શ્રી વિહારીલાલજી મહારાજ લખે છે :- ‘પ્રભુપદ રજ હોય જેહ ઠામે, અજ ભવ આદિ તહાં સ્વશીશ નામે; પુનિત કરણ તીર્થ ત્યાં ગણાય, બહુ મહિમા મુખથી કહો ન જાય.’ (શ્રીહરિલીલામૃત : ૧/૬)

પરબ્રહ્મ પરમાત્મા ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના સ્પર્શથી, પદરજના અભિષેકથી તીર્થ સ્વરૂપ બનેલી જે ધરા તેનાં ભાગ્યની તો શું વાત કરવી ? પ્રભુચરણની રજ જે સ્થાનમાં પડેલી હોય તે સ્થાનમાં સૃષ્ટિકર્તા સ્વયં બ્રહ્માજી અને સંહારકર્તા મહાદેવ શિવજી પણ તે પવિત્ર ભૂમિમાં આવી મહિમાપૂર્વક વંદન કરી તે પૃથ્વીની ચરણરજ પોતાના મસ્તક ઉપર ચડાવી પોતાનું પરમ સૌભાગ્ય સમજે છે.

પૂર્વે ભગવાનના અવતારો અને સત્પુરુષોએ જ્યાં જ્યાં વિચરણ કર્યું છે બધાં સ્થાનો તીર્થો બન્યા છે. વળી પૂર્ણ પુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ અનંત જીવોના કલ્યાણ કરવા માટે અનેક સ્થળે વિચર્યા છે. તે સ્થળે અનંત ઉત્સવો અને દિવ્ય લીલાચરિત્રો કરી તથા ઉપદેશો આપીને તે સ્થાનોને તથા વસ્તુઓને ‘તીર્થરૂપ’ દિવ્ય બનાવી દીધાં છે.

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના પાવન ચરણારવિંદથી અંકિત થયેલ ભાલપ્રદેશના પ્રાસાદિક તીર્થસ્થાનો

તે માટે ‘શ્રીહરિલીલાકલ્પતારુ’ના નવમા સ્કંધમાં આદિઆચાર્ય શ્રી રઘુવીરજી મહારાજ ભગવાન શ્રીહરિના પ્રસાદીભૂત તીર્થનો મહિમા બતાવવા લખે છે કે :- ‘અવીક્ષ્યાપિ પ્રમાદેન સર્વતીર્થાનિ ભૂતલે । સર્વતીર્થફલં નૃણામેતસ્યૈવેક્ષ્યા ભવેત્ ॥’ પૃથ્વી પરનાં તીર્થોમાં જે પ્રમાદને લીધે જઈ શકતો નથી, પરંતુ કેવળ શ્રીજીમહારાજના પ્રાસાદીસ્થાનના જ જે દર્શન કરે છે તેવા મનુષ્યોને સર્વ તીર્થનું ફળ મળે છે. તેથી જ તો વૈરાગ્યમૂર્તિ સ.ગુ. શ્રી નિષ્કુળાનંદ સ્વામી લખે છે :- ‘ભાગ્ય મોટા એ ભૂમિનાં, જ્યાં હર્યાં ફર્યા હરિ આપ; પાવન થઈ એ પૃથ્વી, હરિચરણને પ્રતાપ.’ (પુરુષોત્તમ પ્રકાશ : ૨૮/૪)

જે જે સ્થાનોમાં પ્રગટ પ્રભુએ વિચરણ કર્યું, પધરામણીઓ કરી તે તે શહેર-ગામ-ઘર-ધર્મશાળા-ફૂલવાડી-બગીચા-નદી-તળાવો અને સ્થાવર-જંગમ સમસ્ત મહાપ્રસાદીરૂપ પવિત્ર બની ગયાં. જ્યાં જ્યાં પ્રગટ પરમેશ્વર એવા ભગવાન શ્રીહરિના પદારવિંદ પડ્યાં એ ઓરડા, ઓસરી, ફળી, વાડી, ખેતર અને ચોક વગેરે અક્ષરધામ સમાન બની ગયાં ! જ્યાં પ્રગટ પરમાત્મા પોતે રમ્યા-જમ્યા અને હર્યા-ફર્યા એ સર્વ ભૂમિ વંદન કરવા યોગ્ય બની ગઈ. તે પવિત્ર પૃથ્વીની રજને સ્પર્શતા તન ને મન બંને પાવન થઈ જાય છે. પ્રસાદીની ધરતીમાં કોઈ પાપી મૃત્યુ પામે તો તેની પણ સદ્ગતિ થાય છે !

જ્યાં જ્યાં શ્રીજીમહારાજે વિચરણ કર્યું છે તે ભૂમિના મોટા ભાગ્ય છે. અને તે ધરતી પાવનકારી તીર્થરૂપ બની ગઈ છે. ‘શ્રીહરિલીલામૃત’ ગ્રંથમાં પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્યપ્રવર શ્રી વિહારીલાલજી મહારાજ બતાવે છે કે :- ‘જ્યાં જ્યાં ફર્યા કૃષ્ણ કૃપાળુ નાથ, જ્યાં જ્યાં ફર્યા સંત મહાંત સાથ; તે સ્થાન તો ઉત્તમ તીર્થ ગણાય, પવિત્ર તે તીર્થ વિશે થવા.’ (શ્રીહરિલીલામૃત : ૧/૧૮/૪૭)

જે સ્થળે ભગવાન શ્રીહરિ, તેમની સાથે આવેલા મુક્તો આદિક સંતો-ભક્તોએ સહિત ફર્યા છે તે તે સ્થાનો સર્વ શ્રેષ્ઠ તીર્થધામ બની ગયા છે. તે તીર્થસ્થાનોમાં જવાથી વ્યક્તિ પવિત્ર બની જાય છે.

વૈશ્વિક દૃષ્ટિએ અને હિન્દુ સંસ્કૃતિ પ્રમાણે ભગવાનના અવતારોના ચરિત્રો જો ખોળવા બેસીએ તોપણ એ અખૂટ છે, પરંતુ પ્રત્યક્ષની વાત કરીએ તો પ્રગટ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમનારાયણ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ, કે જેના ગુણોનો મહિમા કહેતાં વેદો પણ ‘ન ઈતિ ન ઈતિ’ કહીને થાકી જાય એવા મહાપ્રભુ શ્રીહરિ - તેઓના ચરિત્રોને જો ચિંતવવા બેસીએ તો એ પણ અખૂટ, અમાપ, અગાધ અને અગણિત હોય તેમાં શું કહેવું ?

પ્રગટ ભગવાન શ્રીહરિના ચરિત્રો અસંખ્ય છે, પરંતુ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં ઉજવાતા નાના-મોટા ઉત્સવ-સમૈયાઓને અનુરૂપ સત્સંગીઓના સત્સંગને પોષણ મળે, બળ મળે

તેમજ પ્રેરણા મળે તેવા ચરિત્રોને આપણે વાંચતા-સાંભળતા કે ચિંતવતા આવ્યા છીએ. તેમજ જે તે ગામના આદર્શરૂપ સંતો-હરિભક્તોના જીવનકવનને વાગોળતા આવ્યા છીએ. એ ઉપરાંત સંપ્રદાયના પ્રસિદ્ધ તીર્થસ્થાનો અને લુપ્તપ્રાય પ્રસાદીનાં સ્થાનોનાં પણ વાંચનચાત્રાને માધ્યમ બનાવી માનસિક દર્શન કરતા આવ્યા છીએ.

એ પ્રાસાદિક તીર્થસ્થાનોમાં ભાલપ્રદેશનાં તીર્થસ્થાનો સંબંધિત સંપ્રદાયના શાસ્ત્રોના આધારે સંકલિત કરાયેલ દિવ્ય-ચરિત્રગાથાને તલસ્પર્શી અભ્યાસ સાથે આવો આપણે પણ ‘ભાલપ્રદેશ તીર્થદર્શનગાથા’ને આપણા હૈયાને સોળવલ્લા સોનાથી મઢી લઈએ અને એ સોનાનાં પાત્રમાં ચરિત્રોરૂપી અમૃતને ભરી, જન્મોથી પ્યાસા જીવાત્માઓ સુધી પહોંચાડી તેમને તૃપ્ત કરીએ.

નોંધ : આ ચિંતન અંકના માધ્યમથી પ્રસ્તુત ‘ભાલપ્રદેશ તીર્થદર્શનગાથા’ લેખમાળામાં તીર્થસ્થળોના સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસને માણીશું. પરંતુ આગામી ‘ચિંતન’ અંકોમાં જે તે તીર્થસ્થાનોમાં ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ પધારી કરેલ દિવ્ય ચરિત્રોના પ્રસંગોને સવિસ્તાર માણતાં રહીશું.

રોજકામાં રંગભીના શ્રીહરિ

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ ગઢપુરથી ભાલપ્રદેશ થઈને જ્યારે વડતાલ જતા ત્યારે માર્ગમાં આવતા રોજકા ગામમાં પધારતા. ભગવાન શ્રીહરિ સૌપ્રથમ વખત સં. ૧૮૫૫માં વનવિચરણ દરમ્યાન નીલકંઠવર્ણી સ્વરૂપે પધાર્યા છે તેવો ઉલ્લેખ ‘આદર્શ ભક્તગાથા’ ગ્રંથમાં કાકાભાઈના જીવન પ્રસંગમાં કરાયો છે. ત્યારબાદ સં. ૧૮૬૫ થી લઈને ૬૬, ૬૮, ૭૧, ૭૨, ૭૩, ૭૪, ૭૫, ૭૬, ૭૮, ૭૯, ૮૦, ૮૧, ૮૨, ૮૩, ૮૪, ૮૫ અને સં. ૧૮૮૬ સુધીમાં ભગવાન શ્રીહરિ ધર્મકુળ પરિવાર, સંતો-હરિભક્તો અને કાઠી દરબારો સાથે રોજકામાં ૩૦થી વધુ વખત પધારીને કથાવાર્તા તેમજ રાત્રિ રોકાણ કરીને દર્શનનું ખૂબ જ સુખ રોજકા દરબાર કાકાભાઈ આદિક સત્સંગીઓને આપ્યું છે. આ વર્ષો દરમ્યાન કોઈ વર્ષમાં એક વાર, બે વાર, ત્રણ વાર, ચાર વાર પધારીને રોજકા ગામની ભૂમિ તથા હરિભક્તોના ઘર, તળાવ વગેરેને ભગવાન શ્રીહરિએ પોતાની પવિત્ર પદરજથી તીર્થભૂમિ બનાવી છે.

રોજકા ગામના ગરાશિયા ગામઘણી દરબાર પરમ ભક્તરાજ શ્રી કાકાભાઈને સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની ઓળખાણ ધોલેરાના દરબાર પુંજાબાપુના યોગથી થઈ હતી. તેથી તેઓ યુસ્ત સત્સંગી થયા હતા. તથા સારંગપુરના મેરાઈ

ભગવાનજીભાઈના સમાગમથી મેરાઈ કુંટુંબમાં સત્સંગનો યોગ પ્રાપ્ત થયો હતો. તેથી રોજકામાં ક્ષત્રિય, ગઢવી, બ્રાહ્મણ, પટેલ તથા મેરાઈ વગેરે કુંટુંબોમાં સત્સંગ ખૂબજ થયો હતો.

રોજકા દરબાર કાકાભાઈની સમજણ, સ્થિતિ અને સાધના ઘણા ઉચ્ચ પ્રકારના હતા. તેઓએ કેટલાક કઠિન નિયમો-વ્રતો સાથે ૧૫ વર્ષ સુધી રાત્રિના બે વાગ્યા સુધી ધ્યાન-ભજનનો વિશિષ્ટ અભ્યાસ કરી ભગવાન શ્રીહરિના સ્વરૂપનો સાક્ષાત્કાર કર્યો હતો. પોતાના કુંટુંબમાં, જ્ઞાતિમાં અને ગામમાં સત્સંગ વૃદ્ધિ પામે તે માટે કાકાભાઈ ઘણો ઘણો પ્રયાસ કરતા. એમના દાખડાથી રોજકામાં ધીરે ધીરે સત્સંગ થયો હતો. ગજો ગઢવી, રઘુનાથ પટેલ, શિવશંકર ભટ્ટ, ગગાભટ્ટ અને દરબાર મશરૂગોળ આદિક રોજકા ગામના હરિભક્તો પ્રસિદ્ધ હતા. રોજકા ગામના અમૃતલાલ શાસ્ત્રી સ.ગુ. શ્રી શુકાનંદ સ્વામી પાસે પંચકાવ્ય તથા ગીતા-ભાગવત આદિક ગ્રંથો ભણીને સારા વિદ્વાન થયા હતા.

ભગવાન શ્રીહરિ જ્યારે જ્યારે રોજકા પધારે ત્યારે દરબાર કાકાભાઈ અત્યંત પ્રેમથી વાજિંત્રો વગાડતા થકા સેના લઈને સામા જઈ વાજતે-ગાજતે પોતાના દરબારગઢમાં પધરાવી કિંમતી ભેટો ધરી ખૂબ શ્રદ્ધાથી સેવા પૂજા કરીને ભગવાન શ્રીહરિ તથા સંતો-

હરિભક્તોનો અત્યંત રાજીપો લેતા. જેનું વર્ણન કરતા
'શ્રીહરિલીલાકલ્પતરુ' ગ્રંથમાં લખ્યું છે:

‘સ્વૈર્માર્ગે વિચરન્ પ્રાયાત્ પુરં રોચકસંજિતમ્ ॥
અથ શ્રુત્વા તમાયાન્તં તત્પુરાધિપતિર્મુદા ।
સાર્થં કાકુભવોઽભ્યાયાદ્વાદ્યનાદૈશ્ચ સેનયા ॥
તત્પુરવાસિભિર્ભક્તૈર્યુક્તો રાજા સ દૂરતઃ ।
હરિં વૈશ્યાઽનમદ્ ભક્ત્યા સાષ્ટાઙ્ગં ચેતરેઽનમન્ ॥’

પ્રાતઃકાળમાં અથ ઉપર બિરાજીને પોતાના સહયરોની સાથે
માર્ગમાં વિચરતા ભગવાન શ્રીહરિ રોજકાપુરમાં પધાર્યા. તે ગામના
અધિપતિ ક્ષત્રિય ભક્ત કાકુભાઈ શ્રીહરિ પધારે છે તે સાંભળીને
વાઘોના ઘોષપૂર્વક સાથે સેના લઈ હર્ષપૂર્વક ભગવાન શ્રીહરિની
સન્મુખ ગયા. તે પુરના ભક્તો તથા કાકુભાઈ રાજા, દૂરથી શ્રીહરિના
દર્શન કરીને ભક્તિના અનુરાગથી શ્રીહરિને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કરવા
લાગ્યા. રોજકાના અધિપતિ કાકુભાઈએ શ્રીહરિને પ્રાર્થના કરીને
પોતાના બંધુ વગેરે સાથે શ્રીહરિને પોતાના દરબારમાં હર્ષપૂર્વક
નિવાસ કરાવી યથાયોગ્ય અત્યંત સેવા કરતા હતા. તે પુરમાં
જગજીવન વગેરે બ્રાહ્મણો તેમજ કાંધોજી તથા માનોભાઈ વગેરે
ક્ષત્રિય ભક્તો શ્રીહરિની સેવા કરતા હતા. બીજા ગજાદિ ભક્તો
શ્રીહરિની પરિચર્યા કરતા હતા. દેવિકા, ભાનુ વગેરે સ્ત્રીભક્તો પણ
શ્રીહરિની સેવા કરતાં હતાં. પછી કાકુભાઈએ ચંદન-પુષ્પાદિ તથા
મહામૂલ્ય વસ્ત્રો-અલંકારોથી શ્રીહરિનું તથા તેમના બંધુઓનું પૂજન
કર્યું. વળી મુનિ વગેરેનું પણ યથાયોગ્ય પૂજન કર્યું. રોજકા ગામના
નિવાસી ભક્તોએ ચંદન-પુષ્પાદિ ઉપચારો તથા ભેટ સામગ્રીઓથી
શ્રીહરિની પૂજા કરી. કાકુભાઈ નૃપે ભક્ષ્ય ભોજ્યાદિથી શ્રીહરિને તથા
તેમના આશ્રિત ભક્તોને જમાડ્યા. સત્પતિ શ્રીહરિ ત્યાં અતિ મધુર
ધર્માદિ વાર્તા કરીને ભક્તોને આનંદ પમાડતાં તે રાત્રિ ત્યાં રહ્યા.
(શ્રીહરિલીલાકલ્પતરુ: ૭/૨/૧૧-૧૮)

કાકાભાઈ વિચારક, સાધક અને સદ્ગ્રંથોના અભ્યાસી હતા.
શ્રવણ-મનન અને નિદિધ્યાસ કરી સાક્ષાત્કાર થયા સિવાય કોઈ
બાબતને છોડી દેતા નહિ. હૃદય સદા પવિત્ર રહે, અંતરમાં અખંડ
ભગવાન શ્રીહરિનું સ્મરણ થતું રહે, ચિત્તની વૃત્તિઓ ભગવાન
શ્રીહરિના સ્વરૂપમાં જોડાયેલી રહે આ પ્રકારનો એમનો ઈશક હતો.
અને એ માટે તેઓ મોટા મોટા સંતોનો સમાગમ કરી હરવખત
અંતરની આંટી-ઘૂંટીઓનો ઉકેલ કરતા.

ગઢડા પ્રથમ પ્રકરણના ૭૦માં વચનામૃતમાં કાકાભાઈએ
મહત્વપૂર્ણ ત્રણ પ્રશ્નો પૂછ્યા છે : ...ગામ રોજકાના હરિભક્ત
કાકાભાઈએ નિત્યાનંદ સ્વામીને પ્રશ્ન પૂછ્યો જે, “અંતરને
માંહીલીકોરે એક કહે છે જે વિષયને ભોગવીએ અને એક તેની ના પાડે
છે, તે ના પાડે છે તે કોણ છે ને હા પાડે છે તે કોણ છે?” ત્યારે નિત્યાનંદ
સ્વામીએ કહ્યું જે, “ના પાડે છે તે જીવ છે ને હા પાડે છે તે મન છે.”
ત્યારે શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે, “લ્યો એ પ્રશ્નનો ઉત્તર અમે કરીએ
જે, આ આપણે છીએ તે જે દિવસથી સમજણ થયા અને મા-બાપની
ઓળખાણ પડી, તે દિવસથી મા-બાપે નિશ્ચય કરાવ્યો જે, ‘આ તારી

મા ને આ તારો બાપ, ને આ તારો કાકો ને આ તારો ભાઈ, ને તારો
મામો ને આ તારી બેન, આ તારી મામી ને આ તારી કાકી,, ને આ તારી
માસી ને આ તારી ભેંશ, ને આ તારી ગાય ને તારો ઘોડો, ને આ તારું
લૂંગડું ને આ તારું ઘર, ને આ તારી મેડી ને આ તારું ખેતર ને આ તારાં
ઘરેણાં.’ ઈત્યાદિક જે કુસંગીના શબ્દ તે આ જીવની બુદ્ધિમાં રહ્યા છે.
તે કેવી રીતે રહ્યા છે તો જેમ કોઈક સ્ત્રીઓ ભરત ભરે છે, તેમાં કાચનો
કટકો હોય છે તેમ ભરતને ઠેકાણે બુદ્ધિ છે અને કાચના કટકાના ઠેકાણે
તે જીવ છે. તે બુદ્ધિમાં એ કુસંગીના શબ્દ ને તેનાં રૂપ તે પંચવિષયે
સહિત રહ્યાં છે. અને તે જીવને પછી સત્સંગ થયો ત્યારે સંતે
પરમેશ્વરના મહિમાની ને વિષયખંડનની ને જગત મિથ્યાની વાર્તા
કરી. તે સંતની વાર્તા ને તે સંતના રૂપ તે પણ એ જીવની બુદ્ધિમાં રહ્યાં
છે. તે એ બે લશ્કર છે ને સામસામાં ઊભાં છે, જેમ કુરુક્ષેત્રને વિષે
કૌરવ ને પાંડવનાં લશ્કર સામસામાં ઊભાં હતાં ને પરસ્પર તીર ને
બરછી ને બંદૂક ને તોપ ને જંજળોની લડાઈ થતી હતી, અને કોઈક
તલવારે લડતા હતા ને કોઈક ગદાએ લડતા હતા ને કોઈક બથોબથ
લડતા હતા ને તેમાં કોઈનું માથું ઊડી ગયું ને કોઈની સાથળ કપાઈ
ગઈ એમ કચ્ચરઘાણ ઊડતો હતો.’ તેમ આ જીવના અંતઃકરણમાં
પણ જે કુસંગીનાં રૂપ છે, તે પંચવિષયરૂપી શસ્ત્ર બાંધીને ઊભાં છે અને
વળી જે આ સંતના રૂપ છે, તે પણ ‘ભગવાન સત્ય ને જગત મિથ્યા ને
વિષય ખોટા’ એવા શબ્દ તે રૂપી શસ્ત્ર બાંધીને ઊભા છે. અને એ બેને
પરસ્પર શબ્દની લડાઈ થાય છે. તે જ્યારે કુસંગીનું બળ થાય છે ત્યારે
વિષય ભોગવ્યાની ઈચ્છા થઈ આવે છે ને જ્યારે આ સંતનું બળ થાય
છે. ત્યારે વિષય ભોગવ્યાની ઈચ્છા નથી થતી. એમ પરસ્પર
અંતઃકરણમાં લડાઈ થાય છે. તે જેમ - ‘વત્ર વોગેશ્વરઃ કૃષ્ણો વત્ર પાથો
ઘનુર્ધરઃ । તત્ર શ્રીવિજયો ભૂતિર્ધુવા નીતિર્મતિર્મમ્ ॥’ એ શ્લોકમાં કહ્યું
જે, ‘જ્યાં યોગેશ્વર એવા જે કૃષ્ણ ભગવાન છે અને ધનુષના ધરતલ
અર્જુન છે ત્યાં જ લક્ષ્મી છે, વિજય છે, ઐશ્વર્ય છે અને અચળ નીતિ
છે’ તેમ જેની કોરે આ સંતમંડળ છે તેનો જ જય થશે એમ નિશ્ચય
રાખવો.”

ત્યારે વળી તે કાકાભાઈએ પ્રશ્ન પૂછ્યો જે, “હે મહારાજ ! એ
સંતનું બળ વધે ને કુસંગીનું બળ ઘટે તેનો શો ઉપાય છે ?” ત્યારે
શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે, “અંતરમાં જે કુસંગી રહ્યા છે ને બહાર
રહ્યા છે તે બે એક છે. અને વળી અંતરમાં સંત રહ્યા છે ને બહાર રહ્યા
છે તે બે એક છે, પણ જે અંતરમાં કુસંગી છે તેનું બહારના કુસંગીને
પોષણ કરીને બળ વધે છે. અને અંતરમાં જે સંત છે તેનું પણ બહારના
જે સંત છે તેને પોષણ કરીને બળ વધે છે. માટે બહારના કુસંગીનો સંગ
ન કરે ને બહારના જે સંત છે તેનો જ સંગ રાખે તો કુસંગીનું બળ ઘટી
જાય ને સંતનું બળ વધે એમ છે.” એમ શ્રીજીમહારાજે કહ્યું.

ત્યારે વળી કાકાભાઈએ પ્રશ્ન પૂછ્યો જે, “હે મહારાજ ! એકને
તો કુસંગીની લડાઈ આળશી ગઈ છે ને સંતનું જ બળ છે એક એવો છે,
અને એકને તો એમ ને એમ લડાઈ થતી રહે છે. તે એ બેમાં જેને લડાઈ
આળસી ગઈ છે તે મરે ત્યારે તેને ભગવાનના ધામની પ્રાપ્તિ થાય તેમાં
તો કાંઈ સંશય નથી; પણ જેને લડાઈ એમ ને એમ થાય છે તે મરે ત્યારે
શી ગતિ થાય તે કહો ?” ત્યારે શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે, “જેમ એક

રોજકા ગામમાં પ્રાસાદીક સ્થાનો

લડવા નીસર્યો તેને આગળ વાણિયા કે ગરીબ વર્ણ આવ્યા તેને જીતી ગયો તે પણ જીત્યો જ તો અને એક તો લડવા નીસર્યો તેને આગળ આરબની ભેરખ આવી તથા રજપૂત આવ્યા તથા કાઠી તથા કોળી આવ્યા તેને તો જીતવા કઠણ જ છે, પણ કાંઈ એ વાણિયાની પેઠે તરત જિતાઈ જાય એવા નથી માટે એ તો એમ ને એમ લડે છે અને તેમાં જો જીત્યો તો જીત્યો અને જો લડતે લડતે શત્રુનો હઠાવ્યો તો ન હઠવ્યો, પણ દેહનો આયુષ્ય આવી રહ્યો અને મૃત્યુને પામ્યો તો પણ જે એનો ધણી છે તે શું નહિ જાણે ? જે ‘એને આગળ આવાં કરડાં માણસ આવ્યા હતાં તે નહિ જિતાય અને આની આગળ તો વાણિયા આવ્યા હતા તે જિતાય એવા હતા’ એમ એ બેય ધણીની નજરમાં હોય. તેમ એની ભગવાન સહાય કરે જે, ‘આને આવા સંકલ્પવિકલ્પનું બળ છે અને લડાઈ લે છે માટે એને શાબાશ છે એમ જાણીને ભગવાન એની સહાય કરે છે. માટે બેફિકર રહેવું. કાંઈ ચિંતા રાખવી નહિ. ભગવાનને એમ ને એમ ભજ્યા કરવું ને સંતનો સમાગમ અધિક રાખવો ને કુસંગીથી છેટે રહેવું.’ એમ પ્રસન્ન થઈને શ્રીજીમહારાજ બોલતા હતા.”

ગઢડા પ્રથમ પ્રકરણના ૭૨માં વચનામૃતમાં પણ કાકાભાઈએ શ્રીજીમહારાજને બે પ્રશ્નો પૂછ્યા છે :

પછી રોજકાના હરિભક્ત કાકાભાઈએ પૂછ્યું જે, “જેને માહાત્મ્ય વિનાનો એકલો ભગવાનનો નિશ્ચય હોય તેનાં શા લક્ષણ છે ? અને જેને માહાત્મ્ય સહિત નિશ્ચય હોય તેનાં શાં લક્ષણ છે ?” પછી શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે, “જેને એકલો નિશ્ચય હોય તેને એમ ઘાટ થાય જે, ‘ભગવાન તો મળ્યા છે પણ શું જાણીએ કલ્યાણ તો થશે કે નહિ થાય ?’ અને જેને માહાત્મ્ય સહિત નિશ્ચય હોય તેને તો એમ સમજાય જે, ‘જે દિવસે ભગવાનનું દર્શન થયું તે દિવસથી જ કલ્યાણ

તો થઈ રહ્યું છે અને જે જીવ ભાવે કરીને મારું દર્શન કરે તથા મારું વચન માને તેનું પણ કલ્યાણ થઈ જાય તો મારે કલ્યાણનો શ્યો સંશય છે ? હું તો કૃતાર્થ છું અને જે કાંઈ સાધન કરું છું તે તો ભગવાનની પ્રસન્નતાને અર્થે કરું છું’ એમ સમજે તેને ભગવાનનો માહાત્મ્ય સહિત નિશ્ચય જાણવો.”

પછી વળી કાકાભાઈએ પૂછ્યું જે, “ઉત્તમ, મધ્યમ અને કનિષ્ઠ એ ત્રણ પ્રકારના જે ભગવાનના ભક્ત તેનાં શાં લક્ષણ છે ?” પછી શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે, “જે ભક્ત પોતાના દેહ થકી જુદો જે આત્મા તે રૂપ માને અને દેહના ગુણ જે જડ, દુઃખ, મિથ્યા, અપવિત્રપણું ઈત્યાદિક છે તે આત્માને વિષે માને નહિ અને અણેધ, અભેદ, અવિનાશી ઈત્યાદિક જે આત્માના ગુણ તે દેહને વિષે માને નહિ અને પોતાના શરીરને વિષે રહ્યો જે જીવાત્મા તેને દેખે અને તે આત્માને વિષે રહ્યા જે પરમાત્મા તેને પણ દેખે અને બીજાના દેહમાં જે આત્મા રહ્યો છે તેને પણ દેખે. અને એવો સમર્થ થયો છે તો પણ એ આત્મદર્શન થકી ભગવાન અને ભગવાનના સંત તેને અધિક જાણે છે પણ પોતાને આત્મદર્શન થયું છે તેનું અભિમાન લેશમાત્ર ન હોય, એવાં જેનાં લક્ષણ છે તે ઉત્તમ ભક્ત કહેવાય. હવે જેને ભગવાનનો નિશ્ચય હોય અને આત્મનિષ્ઠા પણ હોય તો પણ ભગવાનના ભક્ત ઉપર ઈર્ષ્યા આવે અને જો ભગવાન એનું અપમાન કરે તો ભગવાન ઉપર પણ ઈર્ષ્યા આવે જે, ‘મોટા થઈને વગર વાંકે આમ શીદ કરતા હશે’ એવાં લક્ષણ હોય તે મધ્યમ ભક્ત જાણવો. અને ભગવાનનો નિશ્ચય તો હોય પણ આત્મનિષ્ઠા ન હોય અને ભગવાનને વિષે પ્રીતિ હોય અને જગતના વ્યવહારને વિષે પણ પ્રીતિ હોય અને સાંસારિક વ્યવહારને વિષે હર્ષશોકને પામતો હોય તેને કનિષ્ઠ ભક્ત જાણવો.”

ઉપરોક્ત બંને વચનામૃતો હંમેશાં અવશ્ય વાંચવા જોઈએ. જે સર્વને માટે મહાન લાભદાયક, સરળ ને શ્રેષ્ઠ માર્ગદર્શન આપે છે. કાકાભાઈના પ્રશ્નો તથા શ્રીજીમહારાજે આપેલા અમૂલ્ય ઉત્તરો વારંવાર વાંચી વિચારી પોતાના હૃદયમાં થતી અંતઃશત્રુઓની લડાઈનું, હારજીતનું નામું રાખી હંમેશાં સવાર-સાંજ સરવાળો તપાસતા રહી હૃદયમાંથી કેટલા અંતઃશત્રુઓને નિર્મૂળ કર્યા તેનું કડક આત્મનિરીક્ષણ અત્યંત સાવધાનતાપૂર્વક કરવું જોઈએ. કાકાભાઈ એવા આત્મનિરીક્ષક અનન્ય એકાંતિક ભક્ત હતા. તેથી તેમના ઉપર ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ અત્યંત પ્રસન્ન થયા હતા.

સં. ૧૮૮૬ના ચૈત્ર માસમાં દરબાર શ્રી કાકાભાઈ બીમાર થયેલા ત્યારે પોતાને વિચાર થયો કે, આ દેહનો કાંઈ નિર્ધાર નહિ. અચાનક ચાલ્યા જવું પડે માટે હવે છેવટ મારા હાથે કાંઈક દાન-પુણ્ય કરી લઉં. આમ ધારી એમણે જે શ્રીજીમહારાજની સેવા કરી તે સ.ગુ. શ્રી પ્રસાદાનંદ સ્વામીની હસ્તલિખિત વાતોમાં વિશ્રામ ૮૭માં લખી છે :

રોજકાના કાકાભાઈને શરીરે બીમારી જણાઈ એટલે તેમણે પોતાનાં પત્નીને પૂછ્યું કે, “મારા શરીરને અચાનક કાંઈક થશે તો તારાથી ઘરેણાં નહિ પહેરાય માટે ઘરેણાં અને ઘોડી મહારાજ પાસે મોકલી આપીએ તો ?” ત્યારે બાઈએ કહ્યું, “બહુ સારું.” પછી બાઈનાં બધા ઘરેણાં તથા પોતાનાં ઘરેણાં અને રૂપાની તાંસળી ને

રૂપાનો અબખોરો, પાંચસો રૂપિયા રોકડા વગેરે સર્વે સામાન ખડિયામાં ભરી ઘોડી ઉપર નાખી રઘુનાથ ભક્ત સાથે ગઢપુર મોકલ્યો. પછી રઘુનાથ ભક્તે ગઢપુર આવી સર્વ સામાન તથા ઘોડી ભગવાન શ્રીહરિને સોંપીને કહ્યું કે, “મહારાજ! કાકાભાઈએ દંડવત્ પ્રણામ સાથે ‘જય સ્વામિનારાયણ’ કહ્યા છે અને આટલી સેવા મોકલી છે, તેનો સ્વીકાર કરશો.”

પછી શ્રીજીમહારાજે તે બધો કિંમતી સામાન હતો તે સભામાં સર્વને દેખાડ્યો ને બોલ્યા જે, “હરિભક્તની સમજણ તો જુઓ, દેહ મૂક્યા પહેલાં થોડીક બીમારી જણાણી ત્યાં તો પોતાની વહાલી કિંમતી ઘોડી ને પોતાનાં અને પોતાની સ્ત્રીનાં બધાંય ઘરેણાં મોકલી દીધાં.” ત્યારે મુક્તાનંદ સ્વામી તથા નિત્યાનંદ સ્વામી બોલ્યા, “કાકાભાઈની સમજણ તો દાદાખાચર અને ઝીણાભાઈના જેવી છે.”

કાકાભાઈએ સાથે પત્ર મોકલ્યો હતો, તેમાં લખ્યું હતું કે, “હે મહારાજ! મને હવે છેલ્લા દર્શન આપો અને આપનાથી ન આવી શકાય તો અંતકાળે તેડવા આવજો.” આવી રીતે અતિ સ્નેહભર્યો કાગળ લખીને ગઢપુર ભગવાન શ્રીહરિને મોકલાવ્યો હતો. ભગવાન શ્રીહરિએ પત્ર વંચાવ્યો તેથી જાણ્યું કે, “કાકાભાઈને દર્શનની બહુ તાણ છે. તેથી રોજકા જવાય તો દર્શન થાય. અને વળી ગઢપુરના ભક્તજનોની ઉદાસીનતા પણ ટળે.”

પછી ભગવાન શ્રીહરિ સંતો પ્રત્યે બોલ્યા : “અમારે રોજકા જવું છે. માટે મેનો તૈયાર કરાવો.” પછી તેમ કયું. તેમાં શ્રીજીમહારાજ બિરાજમાન થયા અને સાથે થોડા સંતો-પાર્ષદો લઈને ચાલ્યા તે રોજકા ગયા. ત્યાં ભગવાન શ્રીહરિએ કાકાભાઈને દર્શન દીધા. પોતાના ભક્તને સુખ દેવા ભગવાન શ્રીહરિ બે દિવસ ત્યાં રહ્યા. કાકાભાઈએ વિનંતિ કરી : “હે પ્રભુ! આ દેહ તો હાડ-માંસથી ભર્યો છે, નરકના કુંડ જેવો લાગે છે. માટે એમાંથી છોડાવીને આપના અક્ષરધામમાં પહોંચાડો.” ત્યારે ભગવાન શ્રીહરિ બોલ્યા : “ચિંતા કરશો નહિ, થોડા દિવસમાં અક્ષરધામને પામશો.” તે સમયે કાકાભાઈએ પોતાના પત્નીના કડલાં હતા તે આપ્યા અને શ્રીજીમહારાજ પ્રત્યે બોલ્યા : “આમાંથી સંતોને રસોઈ કરાવી જમાડજો.”

સં. ૧૮૬૫માં કાકાભાઈને સત્સંગ થયો, ત્યારે ભગવાન શ્રીહરિએ તેમને નિત્ય એક મુહૂર્ત દયાન કરવાનું કહ્યું હતું. ૨૧ વર્ષ સુધી આ નિયમ તેમણે અમંડ પાળ્યું. તેઓ સમજી, અંતર્દષ્ટિવાળા, નિયમધારી અને નિષ્ઠાવાન ભક્ત હતા. તેથી ભગવાન શ્રીહરિ છેલ્લીવાર બિમાર હતા છતાં તેમને દર્શન દેવા રોજકા પધાર્યા હતા.

પછી શ્રીજીમહારાજ રોજકાથી ચાલ્યા તે ગઢપુર આવ્યા. ગઢપુરના જનો બહુ રાજી થયા. થોડા દિવસ થયા ત્યારે કાકાભાઈ દેહનો ત્યાગ કરીને અક્ષરધામમાં ગયા. તે સમયે દિવ્યસ્વરૂપે ભગવાન શ્રીહરિ અપાર સંતોએ સહિત કાકાભાઈને તેડવા આવ્યા. ગામના સર્વ મનુષ્યોને પ્રત્યક્ષ દર્શન થયા. કાકાભાઈ દિવ્ય વિમાનમાં બેસીને ભગવાન શ્રીહરિના ધામમાં ગયા. આવું આશ્ચર્ય જોઈને ઘણા જનો સત્સંગી થયા.

આ પ્રસંગનું વર્ણન કરતા ‘શ્રીહરિલીલામૃત’ ગ્રંથમાં પ.પૂ. ધ.ધુ.

આચાર્યપ્રવર શ્રી વિહારીલાલજી મહારાજ લખે છે :-

રોજકામાં રહે કાકોભાઈ, જેની ભક્તિ ભલી વખણાઈ; વય વૃદ્ધે માંદા થયા તેહ, જાણ્યું જે હવે નહિ રહે દેહ. પુણ્ય કરવાનું ચિત્ત વિચારી, એક સારી ઘોડી શણગારી; માંડ્યો સામાન તે પર સારો, લેવા જોગ્ય પ્રવાસમાં ધાર્યો. ભરિ ખડિયામાં વસ્તુ અનેક, તેમાં રૂપાની તાંસળી એક; ઘોડી લે મોકલ્યો એક દાસ, ભેટ કરવા મહાપ્રભુ પાસ. તેની સાથે લખ્યો એક પત્ર, પ્રભુદર્શન ઘો આવી અત્ર; નહિ આવી શકાય જો હાલ, આવજો તેડવા અંતકાળ. ઘણી જુક્તિથી પત્ર લખાવ્યો, તેમાં સ્નેહ ઘણો દરસાવ્યો; ગયો દાસ તે ગઢપુરધામ, પત્ર આપ્યો કરીને પ્રણામ. ઘોડી ભૂધરને ભેટ ધરી, કૃપાનાથે અંગીકાર કરી; પત્ર વંચાવતાં જાણ્યું એમ, ઘણો છે કાકાભાઈનો પ્રેમ. તે માટે રોજકે જો જવાય, આશા એહની પૂરણ થાય; વળી ગઢપુરના જે નિવાસી, પામે ધીરજ ટાળે ઉદાસી. સંત પાસે બોલ્યા સુખધામ, મારે જાવું છે રોજકે ગામ; પછી મેનો કરાવ્યો તૈયાર, બેઠા તેમાં જગતકરતાર. થોડા સંત પાળા લઈ સાથ, ગયા રોજકે નટવરનાથ; હરખ્યું આખું ગઢપુર ગામ, જાણ્યું સાજા થયા ઘનશ્યામ. કાકાભાઈ સ્મરે હરિરૂપ, પહોંચ્યા તહાં વૃષકુળભૂપ; કાકાભાઈને દર્શન દીધાં, તેના ઈચ્છિત કારજ સીધાં. રહ્યા બે દિન ત્યાં મહારાજ, સુખ દેવા સ્વભક્તને કાજ; કાકોભાઈ કહે અહો શ્યામ, મને પહોંચાડો અક્ષરધામ. હાડ માંસ તણો દેહ એહ, કુંડ નરક સમો લાગે તેહ; કહે શ્રીજી નહિ અકળાશો, થોડા દિવસમાં ધામમાં જાશો. કાકાભાઈની પત્નિનાં કલ્લાં, રૂપાનાં તે પડ્યાં હતાં ભલાં; આપ્યાં શ્રીજીને અવસર જોઈ, કહ્યું સંતને દેજયો રસોઈ. પછી ત્યાંથી ચાલ્યા પરમેશ, ગયા ગઢપુર શ્રીઈશ્વરેશ; કહે વરણિ સુણો રાજાન, કેવા ભક્તવત્સલ ભગવાન. કાકાભાઈ તણો પ્રેમ જાણી, ગયા રોજકે સારંગપાણી; સમૈયે ન ગયા વરતાલે, ગયા રોજકે તોય તે કાળે. ધન્ય ધન્ય તે ભક્તનાં ભાગ્ય, જેનાપર પ્રભુનો એવો રાગ; પછી થોડા દિવસ ગયા જ્યારે, કાકાભાઈએ તજ્યું તન ત્યારે. અંતકાળે દિહું એવી રીતે, આવ્યા સંતસહિત પ્રભુ પ્રીતે; સાથે દિવ્ય વિમાન જે લાવ્યા, ભક્ત તેમાં બેસીને સિધાવ્યા. હતા પાડોસમાં જેહ જન, થયાં તેઓને પણ દરશન; એવી આશ્ચર્યની વાત જોઈ, સતસંગી થયા જન કોઈ.

(શ્રીહરિલીલામૃત : ૧૦/૩/૨-૧૯)

આ રોજકા ગામ ધોલેરાધામથી ધંધુકાના માર્ગે ૨૦ કી.મી. અંતરે આવેલું છે. હાલમાં રોજકા ગામમાં પશ્ચિમ દ્વારે શ્રી સ્વામિનારાયણ હરિમંદિર છે. તેમજ પ્રાસાદિક સ્થાનોમાં આંબલી, તળાવ અને દરબાર શ્રી કાકાભાઈની દરબારગઢ મોજુદ છે.

મુ. રોજકા, તા. ધંધુકા, જી. અમદાવાદ.

સત્સંગ સમાચાર પત્રિકા

સ્વામી ઘનશ્યામદાસજી તથા શા. સ્વામી સર્વમંગલદાસજી તથા સાધુ ધર્મવલ્લભદાસજી

સત્સંગ વિચરણ
ઓસ્ટ્રેલિયા

ઓસ્ટ્રેલિયાને આંગણે પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી તથા સંતમંડળ દ્વારા મેલબોર્ન-સીડની-પોર્ટ હેડલેન્ડ-પર્થમાં 'સત્સંગ વિચરણ' (તા. ૨૮-૬ થી ૨૩-૭-૨૦૧૭)

૧-૨. સીડનીમાં સત્સંગ સભા. ૩-૪. પર્થમાં સત્સંગ સભા. ૫-૬. કરરાથા અને પોર્ટ હેડલેન્ડમાં સત્સંગ સભા.

સ્વામિનારાયણ ગ્રીનસીટી
ડોંબીવલી

ડોંબીવલી (મુંબઈ)ને આંગણે શ્રી સ્વામિનારાયણ ગ્રીનસીટીના પ્રોજક્ટ સ્થળ ઉપર નૂતન ઓફિસનું ઉદ્ઘાટન કરતા પૂ. સ્વામી તથા નગરસેવક માન. શ્રી પુડરીક મ્હાત્રે વગેરે..

હિંડોળા ઉદ્ઘાટન
ગઢડા

તીર્થધામ ગઢડાને આંગણે ભગવાન શ્રીહરિનું નિવાસસ્થાન અક્ષરઓરડી ખાતે પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી તૈયાર થયેલ કલાત્મક બાર બારણાં હિંડોળાનું ઉદ્ઘાટન કરતા પ.પૂ. નાનાલાલજી મહારાજશ્રી તથા બંને પૂ. બાળલાલજી મહારાજશ્રી, પૂ. કોઠારી સ્વામી, પૂ. એસ.પી. સ્વામી વગેરે સંતો-હરિભક્તો.

વાર્ષિક મહોત્સવ
દહિસર

દહિસર (મુંબઈ) આંગણે પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી ઉજવાયેલ મંડળનો વાર્ષિક મહોત્સવ તથા દિમાસિક સત્સંગ સભા તથા કથાપારાયણ.

૧૫૧ કલાક મહામંત્ર ધૂન
ગઢડા

તીર્થધામ ગઢડાને આંગણે દાદાખાચરના દરબારગઢના પ્રાંગણમાં પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી યોજાયેલ
‘૧૫૧ કલાક શ્રી સ્વામિનારાયણ મહામંત્ર ધૂન’માં પધારેલ પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તથા સમગ્ર ધર્મકુળ પરિવાર તથા ગઢડા પ્રદેશના તમામ ગામોના હરિભક્તો.

કથાપારાયણ
રાણાવાવ

કથાપારાયણ
જામનગર

જૂનાગઢ પ્રદેશના રાણાવાવ તથા જામનગર શહેરને આંગણે પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી
પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના કૃપાપાત્ર શિષ્ય પા. ખુશાલ ભગતના વક્તાપદે યોજાયેલ શ્રી ભક્તચિંતામણી કથાપારાયણ.

ડોંબીવલી (મુંબઈ)ને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ સત્સંગ સભામાં કથાવાર્તાનો લાભ આપતા પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

આયરોલી (મુંબઈ)ને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ સત્સંગ સભામાં કથાવાર્તાનો લાભ આપતા પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

બોરીવલી (મુંબઈ)ને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ સત્સંગ સભામાં કથાવાર્તાનો લાભ આપતા પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

યોગીચોક-સુરતને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ સત્સંગ સભામાં કથાવાર્તાનો લાભ આપતા પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

સત્સંગ સભા
કતારગામ-સુરત

કતારગામ-સુરતને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ સત્સંગ સભામાં કથાવાર્તાનો લાભ આપતા પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

નૂતન હરિમંદિર ખાતમુહૂર્ત
મકરપુરા-વડોદરા

મકરપુરા-વડોદરા શહેરને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના દિવ્ય સાન્નિધ્યમાં યોજાયેલ નૂતન હરિમંદિરનો ખાતમુહૂર્તવિધિ મહોત્સવ તથા સત્સંગ સભામાં કથાવાર્તાનો લાભ આપતા પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

સત્સંગ સભા
રાણીપ-અમદાવાદ

રાણીપ-અમદાવાદને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ સત્સંગ સભામાં કથાવાર્તાનો લાભ આપતા પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

જન્માષ્ટમી મહોત્સવ વડતાલ

શ્રીરઘુવીરવાડી-વડતાલ ખાતે સમગ્ર ધર્મકુળ પરિવારના સાન્નિધ્યમાં ધામધૂમપૂર્વક ઉજવાયેલ શ્રીકૃષ્ણ જન્માષ્ટમી મહોત્સવ.

ધ્વજવંદન-જન્માષ્ટમી ભાવનગર

ગઢડા શ્રી ગોપીનાથજી મહારાજના તાબાના નૂતન શ્રી સ્વામિનારાયણ મુખ્ય મંદિરના પટોંગણમાં પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ '૧૫મી ઓગષ્ટ' ધ્વજવંદન તથા જન્માષ્ટમી મહોત્સવમાં કથાવાર્તાનો લાભ આપતા પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

**ધ્વજવંદન-જન્માષ્ટમી
સરધાર**

તીર્થધામ સરધારને આંગણે શ્રી સ્વામિનારાયણ મુખ્ય મંદિરના પટાંગણમાં પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના માર્ગદર્શન પ્રમાણે યોજાયેલ '૧૫મી ઓગષ્ટ' ધ્વજવંદન તથા જન્માષ્ટમી મહોત્સવ.

**કથાપારાયણ-જન્મોત્સવ
ગોધરા**

ગોધરા શહેરને આંગણે ઉજવાયેલ પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીનો 'દત્તમો જન્મોત્સવ' તથા શ્રી ભક્તચિંતામણી કથાપારાયણ.

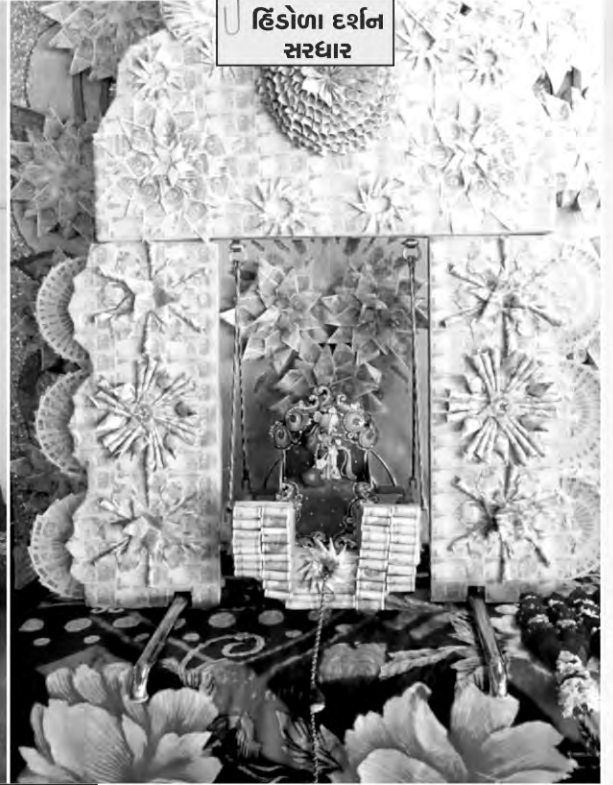
અલગ-અલગ ગામોમાં યોજાયેલ ૧૨ કલાક મહામંત્ર અખંડધૂન

ભગવાન શ્રીહરિની પૂર્ણકૃપાથી તેમજ પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદથી સરધારનિવાસી પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના માર્ગદર્શન પ્રમાણે સરધાર, સુકી સાજડીયાળી, ભાડુઈ, માખાવડ, કોટડા સાંગાણી, સર, કોટડા પીઠા, ઉમરાળી, ભંડારીયા, રાજસમઢીયાળા, રામોદ, વાંકીયા, કાળીપાટ, અણિયાળા, બોધરાવદર, પડવલા, વેરાવળ (શાપર) વગેરે ગામોમાં '૧૨ કલાક શ્રી સ્વામિનારાયણ મહામંત્ર અખંડધૂન'નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.

ઉપરોક્ત તમામ ગામોમાં નિવાસી હરિભક્તો દ્વારા અતિ ઉત્સાહીથી ભાગ લઈને સતત ૧૨ કલાક સુધી ભગવાન શ્રીહરિના સ્વરૂપની સ્મૃતિ સહ નામસ્મરણ કર્યું હતું. આ દરેક ગામોમાં અખંડધૂનના આયોજનમાં પાર્ષદ રસિક ભગત તેમજ સરધાર મંદિર છાત્રાલય નિવાસી વિદ્યાર્થીઓએ જહેમત ઉઠાવી સૌ કોઈનો રાજીપો પ્રાપ્ત કર્યો હતો.

હિડોળા દર્શન
વડતાલ

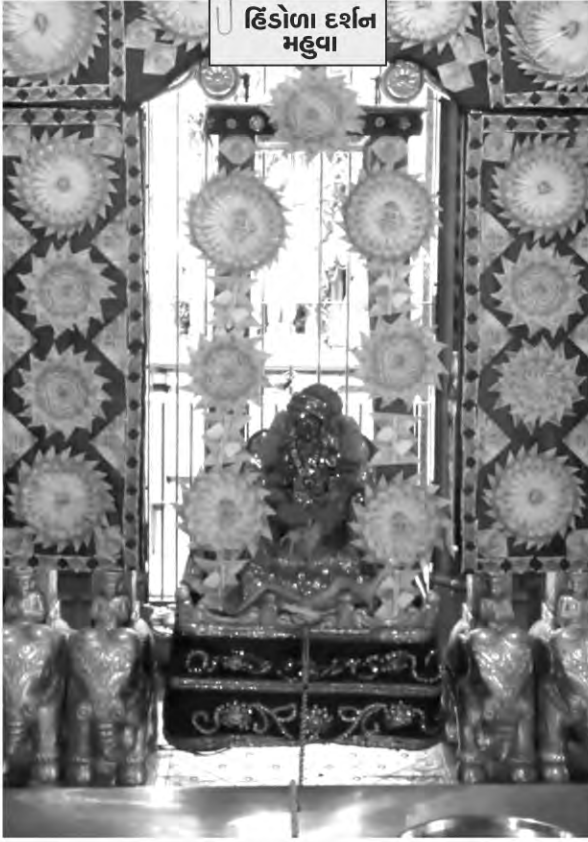
હિડોળા દર્શન
સરદાર

હિડોળા દર્શન
યોગીચોક

હિંડોળા દર્શન
મહુવા

હિંડોળા દર્શન
પાળજ

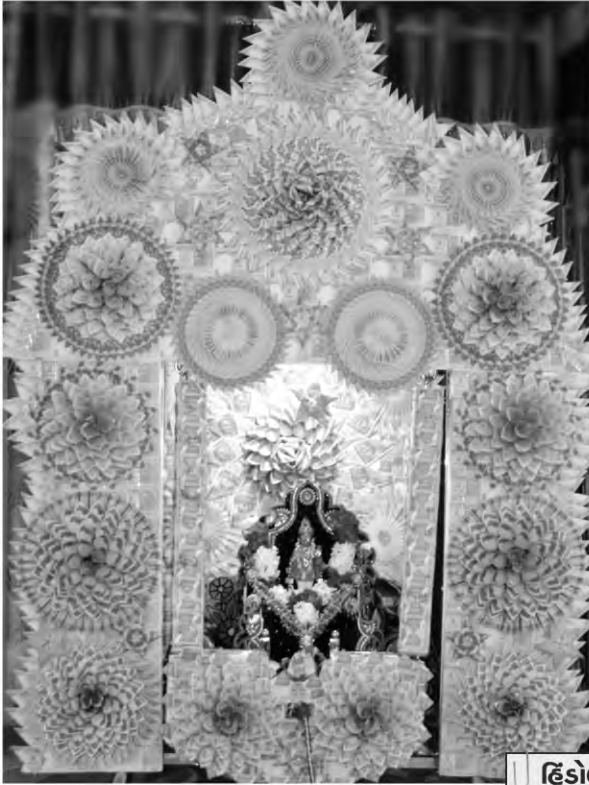

હિંડોળા દર્શન ઉદ્ઘાટન
ડોંબીવલી

હિંડોળા દર્શન ઉદ્ઘાટન
મોટાવરાછા

हिंदोला दर्शन
भावनगर

હિંદોળા દર્શન
શિકાગો (USA)

હિંદોળા દર્શન
ન્યૂજર્સી (USA)

હિંદોળા દર્શન
સ્કેન્ટન (USA)

શ્રી વિષ્ણુ મહાયજ્ઞ
વિસ્કોન્સી (USA)

વિહરકોન્સીને આંગણે હિન્દુ મંદિર ખાતે યોજાયેલ
શ્રીવિષ્ણુ મહાયજ્ઞ તથા અન્નકૂટોત્સવ તથા સત્સંગ સભા.

નેશનલ સત્સંગ શિબિર - ૨૦૧૭, શિકાગો (અમેરીકા)

SHRI SWAMINARAYAN TEMPLE

અમેરિકાના વર્જનીયા ખાતે શ્રી સ્વામિનારાયણ હિન્દુ મંદિર પરિસરમાં પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી અમેરિકાના જુદા જુદા સેન્ટરોના આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ યુવક મંડળના યુવક-યુવતી તથા બાળ-બાળિકાઓની 'નેશનલ સત્સંગ શિબિર' તા. ૩ થી ૬ ઓગષ્ટ ૨૦૧૭ સુધી યોજાઈ હતી. 'ધર્મ-અર્થ-મોક્ષ-કામ ધ રૂટ ઓફ લાઈફ'ના વિચારને કેન્દ્રમાં રાખીને યોજાયેલી આ શિબિરમાં ૫૦૦ કરતા વધુ યુવક-યુવકતીઓએ સંપ્રદાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો તેમજ ભારતીય સંસ્કૃતિના મૂલ્યોને પૂ. સંતો તથા યુવાન હરિભક્તોના પ્રેરણાત્મક પ્રવચનો દ્વારા દૈઢ કર્યા હતા.

: પ્રારંભ :
તા. ૨૮-૮-૨૦૧૭

શ્રી ભક્ત ચિંતામણિ કથાપારાયણ - વરજાંગ જાળિયા

: પૂર્ણાહુતિ :
તા. ૩-૯-૨૦૧૭

વક્તા :- પૂ. પુરાણી સ્વામી શ્રીહરિદાસજી

સ્થળ :- નૂતન શિખરબદ્ધ શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - વરજાંગ જાળિયા, તા. ઉપલેટા, જી. રાજકોટ.

...શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન ગ્રંથના ગ્રાહક ભક્તજનોને નમ્ર વિનંતી સહ સૂચના...

ઘડાલા ગ્રાહક ભક્તજનો ! આપને જો 'શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન' ગ્રંથ સમયસર ન મળતો હોય અથવા તો છેલ્લા ૩-૪ ગ્રંથ ન મળેલ હોય તો તમારી નજીકની મુખ્ય પોસ્ટ ઓફિસમાં જઈને ફરિયાદ ફોર્મને ભરવાનું રહેશે અને તેની ઝેરોક્ષ કોપી 'ચિંતન કાર્યાલય' સરદારના સરનામે કુરીયરથી મોકલવાની રહેશે. જેથી આપને ગ્રંથ સમયસર ન મળતો હોય તેની તપાસ થઈ શકે.

સરનામું

'ચિંતન કાર્યાલય' શ્રી સ્વા. મંદિર - સરદાર,
તા.જી. રાજકોટ - ૩૬૦૦૨૫. મો. ૯૦૯૯૯૯૯૬૨૫

**બનાસકાંઠા પુરપીડિત સહાય
ફૂડ પેકેટ વિતરણ**

બનાસકાંઠા આદિક ઉત્તર ગુજરાતમાં આભ ફાટવાની તથા પુરની ભયાનક સ્થિતિ થઈ ત્યારે શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયસ્ય દક્ષિણ વિભાગ વડતાલ શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની આજ્ઞાથી પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના માર્ગદર્શન પ્રમાણે શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર તથા ભુપગઢ ગામ સમસ્ત સત્સંગ સમાજ દ્વારા દસ હજાર ફૂડ પેકેટ્સ તૈયાર કરી અસરગ્રસ્તોને તાત્કાલિક ધોરણે મોકલી આપવામાં આવ્યા હતા.

**અભયદાન રવિસભા
મહુવા**

ગઢડા તાબાના મહુવા નૂતન શિખરબધ્ધ શ્રી સ્વા. મુખ્ય મંદિરના પટાગંજમાં યોજાયેલ 'સત્સંગ રવિસભા'માં કથાવાર્તાનો લાભ આપતા પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

અધ્યક્ષશ્રી

॥ શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ॥
પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના
રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ભાવિઆચાર્ય
શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના અધ્યક્ષપદે સરધારધામને આંગણે...

ઉપાઅધ્યક્ષશ્રી

પ્રારંભ
તા. ૧૬-૧૦-૨૦૧૭

પ્રયોજક

પૂ. સ.ગુ. સ્વામી
શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

પૂર્ણાહુતિ
તા. ૨૫-૧૦-૨૦૧૭

LIVE ON
www.sardharkatha.com

સ્થળ : 'શ્રી સ્વામિનારાયણ ભાગ', શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર, સરધાર

શ્રી સ્વામિનારાયણ મહોત્સવ હેરો-લંડન

હેરો-લંડન (યુ.કે)ને આંગણે પ.પૂ. ધ.પુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી પ.પૂ. નાનાલાલજી શ્રી પુષ્પેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી તથા બંને પૂ. બાળલાલજી મહારાજશ્રી તથા ધર્મકુળ પરિવારના સાન્નિધ્યમાં ધર્મકુળ આશ્રિત શ્રી સ્વામિનારાયણ આજ્ઞા-ઉપાસના સત્સંગ મંડળ દ્વારા યોજાયેલ છઠ્ઠો શ્રી સ્વામિનારાયણ મહોત્સવ અંતર્ગત પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી તથા પૂ. સ્વામી શ્રી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજીના વક્તાપદે યોજાયેલ 'શ્રીહરિલીલામૃત કથા પારાયણ'(તા. ૨૫ થી ૩૧-૭-૨૦૧૭)

૧. કથાઅંતર્ગત શ્રી ધનશ્યામ પ્રાગટ્યોત્સવ. ૨. ગાદિ-પટ્ટાભિષેક મહોત્સવ. ૩. અન્નકૂટોત્સવ. ૪-૫. રાસોત્સવ. ૬. આરતીનો લાભ લેતા બંને પૂ. લાલીરાજ. ૭-૮. શ્રી સ્વામિનારાયણ આજ્ઞા-ઉપાસના સત્સંગ મંડળના સેવાભાવી ઉત્સાહી યુવાનો તથા વડીલો. ૯. ભોજનાલયમાં પધરામણી કરતા પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તથા પૂ. સ્વામી વગેરે સંતો-હરિભક્તો. ૧૦-૧૧-૧૨. મંડળના યુવક-યુવતી દ્વારા પ્રસ્તુત સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ.

**શ્રી સ્વામિનારાયણ મહોત્સવ
હેરો-લંડન**

હેરો-લંડન (યુ.કે)ને આંગણે પ.પૂ. ધ.પુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી પ.પૂ. નાનાલાલજી શ્રી પુષ્પેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી તથા બંને પૂ. બાળલાલજી મહારાજશ્રી તથા ધર્મકુળ પરિવારના સાતિધ્યમાં ધર્મકુળ આશ્રિત શ્રી સ્વામિનારાયણ આજ્ઞા-ઉપાસના સત્સંગ મંડળ દ્વારા યોજાયેલ છઠ્ઠો શ્રી સ્વામિનારાયણ મહોત્સવ અંતર્ગત પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી તથા પૂ. સ્વામી શ્રી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજીના વક્તાપદે યોજાયેલ 'શ્રીહરિલીલામૃત કથા પારાયણ'(તા. ૨૫ થી ૩૧-૭-૨૦૧૭)

૧. સભામંચ. ૨-૩. કથાશ્રવણનો લાભ લેતા વિશાળ સંખ્યામાં ભક્ત સમુદાય. ૪-૫. પોથીયાત્રામાં પ.પૂ. નાનાલાલજી મહારાજશ્રી, પૂ. લાલીરાજ તથા પૂ. સંતો-હરિભક્તો. ૬. દીપ પ્રાગટ્ય. ૭. પોથીપૂજન. ૮-૯. પૂ. વક્તાશ્રીનું પૂજન.